№ 99 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 10

1906

ԵՐԵՍՈՒՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 10 № 99

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի. առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քաղաքացիներ!

Այսօր, մայիսի 10-ին, մենք պէտք է ընտրենք լիազօրներ, որոնք իրանց միջից արդէն կընտրեն Պետական Դումայի համար ներկայացուցիչ։

Այսօր լիազօրների ընտրութեան օրը, կը վճռվի այն հարցը, թէ ով է լինելու ռուսական առաջին պարլամենտում Կովկասեան մայրաքաղաքի ներկայացուցիչը։

Պետական Դումայում, ինչպէս յայտնի է բոլորին, արդէն մեծամասնութիւն են կազմում «ժողովրդական ազատութեան» կուսակցութեան ներկայացուցիչները։ Այդ կուսակցութեան յաղթանակը ամբողջ Ռուսաստանի յաղթանակն է հարստահարողների դէմ։

Ամեն ոք, ձայն տալով նրա թեկնածուին, մասնակցած կը լինի ազատութեան համառուսական ցոյցին՝ ընդդէմ ստրկութեան։

Այդ պատճառով, քաղաքացիներ, տուէք ձեր ձայները ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեանը, նրա թեկնածուներին, տարէք քուէատուփերի մէջ ձգելու բիւլլետենները, գրելով նրա վրա ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան լիազօրների անունները։

Մեր կուսակցութիւնը ձգտում է կեանքի մէջ գործադրել այն, ինչ որ իրագործելի է ներկայումս կամ մօտիկ ապագայում, այսինքն.

1) Անձի անձեռնմխելիութիւն։

2) Խղճի, խօսքի, միութիւնների և ժողովների ազատութիւն։

3) Գիւղացիներին ապահովելը արքունական, ուդէլնի, կաբինետական, վանապատկան և մասնաւոր սեփականութեան հողերով, որոնք ձեռք կը բերվեն պետական հաշւով և իրանց օրինական արդարացի գնահատութեամբ։

4) Անյապաղ մտցնել ութ ժամվայ բանւորական օր բոլոր տեղերում, բացի այնպիսի արդիւնաբերութիւններից, որոնց մէջ ներկայումս այդ բանը անկարելի է։

5) Ընդհանուր պարտադիր և ձրի տարրական կրթութիւն։

6) Ծայրերկրների համար աւտօնօմ կառավարութիւն, շրջանային և ազգային, իւրաքանչիւր ազգութեան արտայայտած որոշ պահանջների համաձայն։

Վերոյիշեալ բոլորը իրագործել հնարաւոր է միայն երկրի կառավարութիւնը վերանորոգութեան ենթարկելով, երբ բոլոր քաղաքացիները կը մասնակցեն իրանց ներկայացուցիչների միջոցով օրէնքների հրատարակութեանը և մինիստրների գործունէութեան վրա հսկողութեան իրաւունք կունենան։

Դրա համար անհրաժեշտ է, որ մինիստրները պատասխանատու լինեն Պետական Դումայի առաջ, որի անդամները կընտրվեն բոլոր քաղաքացիների կողմից ընդհանուր, ուղղակի, հաւասար և գաղտնի ձայնատւութեան հիման վրա, առանց խտրութեան կրօնի, ազգութեան և սեռի։

Ոչ մի օրէնք չը պէտք է զօրութիւն ունենայ, եթէ նա հաւանութիւն չէ ստացել Պետական Դումայի կողմից, և ամեն մի օրէնք նա կարող է փոփոխութեան ենթարկել կամ հրատարակել իր սեփական նախաձեռնութեամբ։

Քաղաքացիներ, յիշեցէք, որ դուք կոչված էք մասնակցելու պետութեան կառավարութեան գործին ձեր ընտրեալների միջոցով։ Յիշեցէք այդ բանը և պատրաստվեցէք գիտակցօրէն կատարելու ձեր առաջին քաղաքացիական պարտականութիւնը։ Նրանցից, որոնք կընտրվեն Պետական Դումայի համար, կախված կը լինեն ձեր իրաւունքները, ձեր բարօրութիւնը, ձեր բոլոր շահերը։ Ամբողջ պետութեան ճակատագիրը կը լինի նրանց ձեռքում, որովհետև նրանք պէտք է տան նոր օրէնքներ նոր կեանքի համար։ Եւ այդ պատճառով ամեն մի քաղաքացի պէտք է անէ այն ամենը, ինչ որ կարող է, որպէս զի Պետական Դումայի համար ընտրվեն այնպիսի մարդիկ, որոնք ուզում են դուրս հանել Ռուսաստանը իր բոլոր ույժերի և վտարանդի ռուս ազգի բարեկեցութեան զարգացման ազատ ճանապարհի վրա։

Քաղաքացիներ։ Մենք հրաւիրում ենք ձեզ տալ ձեր ձայները այն անձանց, որոնց մասնացոյց կանի ընտրութիւնների ժամանակ «ժողովրդական ազատութեան» կուսակցութիւնը (սահմանադիր-ռամկավար)։ Յիշեցէք, ձայնատւութիւնը լինելու է գաղտնի. ձեր ձայնը ազատ է։

Ձեր ընտրած մարդուն յանձնարարեցէք նոյնպէս պահանջելու, որպէս զի Պետական Դումայի որոշմամբ անմիջապէս գումարվեն ազգային և համակովկասեան ժողովներ, բոլոր կովկասեցիների ընտրեալների մասնակցութեամբ, Կովկասի բարեկարգութեան հարցը վճռելու համար։ Մի հաւատաք նրանց, որոնք ասում են ձեզ, որ Կովկասի աւտօնօմիականացումը վտանգաւոր կը լինի Ռուսաստանի համար։ Այդպէս են ասում լոկ այն մարդիկ, ազատութեան թշնամիները, որոնք ողողեցին ամբողջ Ռուսաստանը ռուս արիւնով և Կովկասը կովկասեան արիւնով։

Մեր կուսակցութիւնը չէ խոստանում այն, ինչ որ ներկայումս անհնարին է կատարել, բայց պաշտպանում է այն բոլորը, որ կարելի է և իրաւամբ հարկաւոր է ժողովրդի համար։

Մենք ձգտում ենք ձեռք բերել Ռուսաստանում բնակվող բոլոր ազգութիւնների համար ազատ զարգացման իրաւունքներ, ռուսական կայսրութեան անբաժանութեան և միութեան պայմանով։

Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան Թիֆլիսի քաղաքային կոմիտէ։

Ի սէր հայրենիքի բարօրութեան, ընտրութիւններին մասնակցելուց մի հրաժարվէք։ Իրագործեցէք ձեր իրաւունքը։ Դրա համար հարկաւոր է միայն, որ դուք մայիսի 10-ին, առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև երեկոյեան 9-ը, տանէք յանձնելու ընտրողական թերթիկները ձեր քաղաքամասի ընտրողական մասնաժողովին։

Մեր թեկնածուներն են

1-ին քաղաքամասում

1 Վանեցովզօրով, Միխայիլ Նիկոլայեվիչ։ Բժիշկ, Դումայի ձայնաւոր, Օլգինսկայա, 43։

2 Եղշկով, Միխայիլ Դմիտրիեվիչ։ Գիմնազիայի ուսուցիչ։ Արագվինսկի պերէուլոկ տ. Պոմերանցովայի։

3. Կօնիկով, Միխայիլ Գրիգորիեվիչ։ Գիմնազիայի ուսուցիչ, Սալաերինսկայա, 37։

4. Մամինով, Ալէքսանդր Եակովլեվիչ։ Բժիշկ։ Կորգանովսկայա, սեպհ. տ.։

5. Մելիք-Բեգլարեանց, Յովսէփ։ Մանկավարժ։ Քաղաքային Դումայի ձայնաւոր։ Օլգինսկի, 14։

6. Նաւալիխին, Իւրիյ Պաւլովիչ։ Երկրագործական և հողաշինութեան գլխաւոր վարչութեան ծառայող։ Սլեպցովսկայա, 9։

7. Փիրալեանց, Արտեմ։ Ագրոնոմ։ Դումայի ձայնաւոր։ Ուտերնի, 24։

8. Սակվարելիձէ, Գաբրիէլ Բեժանովիչ։ Մասնաւոր հաւատարմատար։ Արծրունեան փողոց, սեպհ. տուն։

9. Ջեմեսով, Եւգենի Վասիլիեվիչ։ Դատարանի անդամ։ Սուդեբնի փողոց։

2-րդ քաղաքամասում

1. Գամկրելիձէ, Իվան Եգօրիմովիչ։ 1-ին արական գիմնազիայի տեսուչ։ Գօլովինսկի պրոսպ., արական գիմնազիա։

2. Դոլուխանեան, Փօղոս։ Երդուեալ-հաւատարմատար, Պասկեվիչի փողոց, տ. 6։

3. Քալանթար, Ալէքսանդր։ Խմբագիր «Մշակ» լրագրի։ Գրիբայէդովսկայա փող., սեպհ. տուն։

3-րդ քաղաքամասում

1. Գանին, Միխայիլ Եգօրովիչ։ Բանւոր (կրօվելշչիկ), Ռուսսկայա փող, սեպհ. տուն։

2. Գվազավա, Գէորգի Բեժանովիչ։ Երդուեալ-հաւատարմատար։ Բարօնսկայա փ., տուն Մեսխիշեվի։

3. Թումանով, Գէորգ Միքայէլեան։ Նախկին խմբագիր «Новое Обозрѣніе» թերթի, այժմ Փոխադարձ Վարկի ընկերութեան դիրեկտոր։ Բարեատինսկայա փ., № 6։

4-րդ քաղաքամասում

1. Առաքելեանց, Համբարձում։ Գրականագէտ։ Փոլիցովսկի փ. № 15։

2. Վերմիշեանց, Քրիստափոր։ Գիւղատնտեսութեան թեկնածու, Սօլօլակի փ. № 12։

3. Դոլուխանեանց, Իսայ։ Երդուեալ հաւատարմատար, խմբագիր «Кавк. Мысль» թերթի, Պասկեվիչ փ. № 6։

4. Կաչկաչեանց, Նիկօլա։ Ատամնաբոյժ։ Սերգիեվսկի փ. № 1։

5. Կօզիւլին, Ալէքսանդր Արկադիէվիչ։ 3-րդ գիմնազիայի տեսուչ։ Լերմոնտովսկի փ. տ. Գևորգեանի։

6. Մելիք Ազարեանց, Ալէքսանդր։ Հանքարդիւնաբերող Լերմոնտովսկի փ. № 14։

7. Մալեանց, Արշակ։ Արհեստաւոր դերձակ։ Վօղնեսենսկի փ. № 16։

8. Ֆիշեր, Անդրէյ Ռոմանովիչ։ Բժիշկ։ Մանկաբարձական ինստիտուտի տեսուչ։ Գանովսկի փ. տ. Մարգարեանի։

9. Խատիսեանց, Ալէքսանդր։ Բժիշկ։ քաղ. վարչութեան անդամ։ Գանովսկի փ. № 9։

5-րդ քաղաքամասում

1. Վարդանեանց, Արտեմ։ Բժիշկ, Գէօրգիէվսկի հրապարակ. սեպհ. տ.

2. Գեորգ-Բէկեանց, Տիգրան։ Բժիշկ։ Վիլիամ. փ. տ № 8։

3. Գոուզենբերգ, Մատվէյ Օսիպովիչ։ Երդուեալ հաւատարմատար, Բեբուտովսկայա փ. տ. Գոնիէվի։

4. Իստամանով, Սերգէյ Սօլօմօնիչ։ Բժիշկ, Բեբուտովսկայա փ. տ. № 26։

5. Մալխասեան, Ստեփան, Ներսիսեան դպրոցի տեսուչ։ Էկզարխակ. հրապ։

6. Սահաքսազեան Իվան, քաղաքային վարչ. ծառայող։ Ալրի հրապարակ

7. Թումանով, իշ. Վասիլ Միքայէլեան, «Н. О.»-ի նախկին խմբագիր։ Բարեատին. փ. №6.

8. Ումիկեան, Ներսէս, բժիշկ։ Գանովսկի փ. տ. Թումանովի։

6-րդ քաղաքամասում

1. Զարգարեան, Աւետիք։ 2-րդ կարգի վաճառական, Վօրօնցովսկի փ. տ. № 22։

2. Կուլիջանեան, Միքայէլ։ 2-րդ կարգի վաճառական։ Վօրօնցովսկի փ. սեպ. տ.

3. Օհանեան, Իվան, գինեվաճառ։ Ճաճաւաձէի փ. տ. № 9։

4. Թամամշեան, Գաբրիէլ, քաղաք. դումայի ձայնաւոր։ Ռտիշչեվսկի փ. սեպ. տ.

7-րդ քաղաքամասում

1. Աբրահամեանց, Արտեմ, քաղաք. վարչութ. ծառայող։

2. Բարսեղեանց, Սեդրակ, երկրաչափ։

3. Դանիելեանց, Օհաննէս, կոմմերսանտ։

4. Եղիազարեանց, Իվան, բժիշկ։

5. Իվանով, Իվան Միխայլովիչ, անդրկովկ. երկ. գրաս. ծառայող։

6. Իգիթեանց, Իվան, բժիշկ։

7. Իշխանեան, Միքայէլ, բժիշկ։

8. Կազանով, Պետր Իվանովիչ, ինսպեկտոր Նիկոլ. քաղաք. դպրոցի։

9. Միրզոեան, Սարգիս, ագրօնոմ։

10. Մուրադեան, Գեորգ, անդրկ. երկ. ծառայող։

11. Նասիձէ, Պեօտր Զախար. երկրաչափ։

12. Նունուֆարեանց, Սարգիս տնատէր։

13 Նախշունեան, Գրիգոր, կոմմերսանտ։

14 Տէր-Տէրեան, Արտաշէս, կոմմերսանտ։

15 Չիչուաձէ, Դիմիտրի Թեօֆանովիչ, կապալառու։

8-րդ քաղաքամասում

1 Ադամիձէ, Անդրէյ Իլարիօնովիչ, որբերի դատարանի անդամ, Պանասեվիչի փող. սեփ. տ.

2 Յարութիւնեան, Աստուածատուր, վաճառական, Պեսկովսկի փող., սեպհ. տուն։

3 Ղուկասեան, Սարգիս, ձկնավաճառ, Պանասեվիչի փ., տ. 21։

4 Մինկեվ, Սիմեօն Անդրէյեվիչ, անդրկովկ. երկաթուղ. արհեստ., Պեսկի փողոց, սեփ. տուն։

5 Շիուկով, Վլադիմիր Մատվէյեվիչ, հաշտարար դատարանի ծառայող. հասցէն այնտեղ։

9-րդ քաղաքամասում

1 Բաբով, Եգօվ Սերգէյեվիչ, բժիշկ, Սեմենովսկի պեր., տ. 20։

2 Գզելիէվ, Կօնստանդին Իվանովիչ, բժիշկ, Ելիսաւետինսկի փ., տ. 7։

3 Գուրկօ, Ալէքսանդր Գօդֆրիդովիչ, բժիշկ, Միքայէլեան հիւանդանոց։

4 Նաւասարդեան, Բագրատ, բժիշկ, Վօրօնցովի արձանի մօտ։

5 Նօվօժեյսկի, Սեվերին Ֆելիքսովիչ, ինժեներ, Նիկոլաեվսկի փող.։

6 Պալով, Վասիլի Գուրիէվիչ, Բապտիստների քարոզիչ, Բեհուտովսկի փ., տ. 26։

7 Ռամենդիկ, Էլիա-Բեր Պլիխուսովիչ, բժիշկ, Ելիսավետինսկի փողոց, տ. 76։

8 Սօկօլով, Վասիլի Ալեքսէյեվիչ, Նավթոնի խորհ. Պետերբուրգսկի փ., տ. 9։

9 Տխօրժեվսկի, Իվան Ֆելիքսովիչ, մասնաւոր հաւատարմ., Նիկոլաեվսկի փ., տ., 45։

10 Ֆլօրենսկի, Ալէքսանդր Իվանովիչ, ինժեներ, Նիկոլայեվսկի փող., սեփ. տուն։

11 Ցինամզգվարով, Իլիա Իվանովիչ, նոտար, Ելիսավետինսկի փ., տ. 74։

12 Չկօնիա, Ալէքսանդր Միրիանովիչ, երդուեալ-հաւատարմ., Նիկոլայեվսկի փ.

10-րդ քաղաքամասում

1 Բիլֆելդ, Լէօպօլդ Պետրովիչ, ինժ., Կիրօչնի փ., տ. 6։

2 Վէսցել, Իվան Կասպարովիչ, ինժ., Դիդուբէ, Դիտրիխի գործարան։

3 Եւանգուլեան, Ալէքսանդր, ձայնաւոր, Տեխնիչեսկի փող., սեփ. տուն։

4 Լուկեվիչ, Վ. Ն., Կրիլովսկի փողոց։

5 Մակարով, Կօնստանդին Դմիտր., Թիֆլիսի քաղաքացի, Մօլոկանսկի փ., տ. 6։

6 Մգեբրով, Լեվան Եակովլեվիչ, նոտար, Ալէքսանդրովսկի փ. տ. 70։

7 Մուխարինսկի, Սաուլ Աբրամովիչ, ինժեներ, Կվիրիլսկու փ., Եարալովսկի գործարան։

8 Օգանեզով, Միքայէլ, ինժեներ, Կրիլովսկի փողոց։

9 Սամօղուրով, Իվան Կանֆիլովիչ, հանքարդիւնաբերող, Աբաստումանսկի փ., Սօսինի գործարան։

10 Սօսին, Մատվէյ Լեօնտիեվիչ, Թիֆ. վաճառ., Անդրէյեվսկի փ., տ. 51 ա.։

11 Չիչինաձէ, Գէորգ Զուրաբովիչ, հաշտ. դատ. օգնական, Միքայէլեան փ. տ. 148։

12 Էսինեան, Դաւիթ, տնատէր, Միքայէլեան փող., սեփ. տուն։

(Ն. Չ.) տռ. 2—2

ԳՆԱՑԷՔ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ՔՈՒԷՆԵՐԸ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Այսօրվայ ընտրողներին. Վերջին տեղեկութիւններ. Հողային խնդիրներ. Պետական Դումայի շուրջը. Մամուլ. Անիի համար. Պէտք է մասնակցել ընտրութիւններին. Ռուս.-Սօց.-դեմօկրատները և մեր բօյկօտիստները. Մեր մասնակցութիւնը. Գործիչի յիշատակին. Մի կարևոր առաջարկ Ղրիմ թերակղզու հայութեան. Աղասասհմանեան մամուլը Դումայի մասին. Քաղաքային խորհրդի նիստը. Բարենորոգումներ հայ եկեղեցու մէջ. Իմ վերջին պատասխանը. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ԱՅՍՕՐՎԱՅ ԸՆՏՐՈՂՆԵՐԻՆ

I

Տուէք ձեր քուէն։

Տուէք ձեր քուէն այն անձի համար, որին դուք կը ցանկանայիք լիազօրութիւն տալ ընտրելու Թիֆլիս քաղաքի կողմից պատգամաւոր։

Ձեր քուէն ձեր կամքն է։

Ձեր քուէի միջոցով դուք պէտք է իրագործէք ձեր կամքը։

Տալով ձեր քուէն վստահելի անձի, դուք նրա միջոցով իրագործում էք ձեր կամքը, կատար էք ածում ձեր ծրագիրը, ձեր ցանկութիւնները։

Եթէ ձեր քուէինման միատեսակ քուէների թիւը շատ կը լինի և կը կազմի մեծամասնութիւն, այն ժամանակ ընտրված կը լինի ձեր ցանկացած լիազօրը. իսկ եթէ այդպիսի լիազօրների թիւն էլ մեծամասնութիւն կազմում կը լինի լիազօրների ժողովում, այն ժամանակ ձեզ կաջողվի տեսնել Թիֆլիսի կողմից պատգամաւոր ձեր ցանկացած մարդուն։

Եւ նա կը գնայ Պետական Դումա։

II

Դա լաւագոյն ելքն է։

Եւ դուք պէտք է աշխատէք նրան հասնելու։

Սակայն անաջողութեան ուրուականը ձեզ չը պէտք է վհատեցնէ։ Եթէ նոյն իսկ ձեր կուսակցութեանը վիճակված է յաղթվել, դա չը պէտք է թուլացնէ ձեզ և դուք պարտաւոր էք պայքարի մէջ մնալ և եռանդուն կերպով մաքառել։

Եթէ ձեր ծրագրի մէջ բարոյական ույժ, կենսունակ էութիւն և լուրջ իմաստ կայ, կամաց-կամաց կը նուաճէ իր համար տեղեր կեանքի մէջ և այսօրվայ պարտութիւնից յետոյ նա վաղը, յաջորդ ընտրութիւնների ժամանակ, յաղթութիւն կը տանէ։

Դուք պէտք է կուէք ձեր ծրագրի համար, որքան ներում են ձեր միջոցները։ Եւ եթէ յաղթվէք էլ, պէտք է այն բարոյական արդարացումը ունենաք ձեր խղճի առաջ, որ դուք խնայելս ձեր կողմից գործ էք դրել մրցման և պայքարի ամեն տեսակ ջանքեր։

Այդ է պահանջում ձեր քաղաքացիական պարտականութիւնը։

III

Այս տարվայ ընտրութիւնները, իբրև առաջին փորձ, շատ հեռու են կատարելութիւնից։ Շատ ընտրողներ մնացել են ցուցակներից դուրս և զրկվել են իրանց ընտրողական իրաւունքներից։

Այժմ, քննադատելով եղածը, անշուշտ ոչինչ չենք կարող անել ներկայ ընտրութիւնների համար։

Եղածը եղած է։

Սակայն մենք կօգտվենք ներկայ ընտրութիւններից, որքան կարող կը լինենք։

Ընտրողական գործը նոյնպէս պահանջում է փորձ, հմտութիւն, կազմակերպական ընդունակութիւն։

Անենք այն ամենը, ինչ որ այսօր կարող է նպաստել մեր կամքի արտայայտութեան, կարող է նպաստել համախոհ մարդկանց լիակատար ներկայացուցչութեան։

Գնացէք ընտրութիւններին.

Եւ տուէք ձեր քուէները։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեզ հասած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ մեր գաւառի տրամադրութիւնը շատ տարբեր է մի քանի էական կէտերում։ Օրինակ, շատ տեղերում քոչւոր թուրքերը յայտնել են, որ նրանք չեն ուզում կօզակների օգնութիւնը և խնդրում են թողնել իրանց համաձայնութեամբ գալու հայերի հետ և յօյս ունենն, որ իրանք կարող կը լինեն հաշտութեամբ անցկացնել ամառը։ Միւս տեղերում ընդհակառակը ուզում են, որ լինեն կօզակներ, գոնէ որոշ կէտերում։

Քոչւորների մի մասը ամենևին մտադիր չէ այս տարի սար բարձրանալ, միւսը ընդհակառակը ամենայամառ կերպով աշխատում է աջողացնել քոչը։

Հայ ժողովուրդը շուարած է մի բանից. նա չէ տեսնում բաւականաչափ ապահովութիւն իր համար և շատ տեղ ընկճված դրութեան մէջ է. չէ վստահանում իր գիւղատնտեսական գործերը հոգալ կարգին և կրճատել է իր ցանքսը։

—

Կրզեն գիւղի արկածեալների մասին մենք ստացանք հետևեալ տեղեկութիւնները Շամշադինից.

«Մենք կրզենցիներին բաժանեցինք ամեն մի գիւղի վրա, բայց նրանք դժբախտաբար չը ցանկացան գնալ Թաթլու և Հախում գիւղերը, որոնք փոքր ինչ հացով ապահով են։ Վճռել ենք դրանից համար ամեն մի գիւղում վարելու և սերմելու. կրզենցիների համար այսօր գնալու ենք Թաթլուից և Հախումից ցորեն հաւաքելու, ի հարկէ ունեցողներից։

Իսկ ինչ վերաբերում է Մովսէս գիւղի սովեալներին, այսքանը կասեմ, որ միւս գիւղերը այդ գիւղից պակաս չեն սոված։ Անտանելի դրութիւն է ստեղծվում գիւղերում այդ կողմից. ժողովուրդը ցրվում է դէպի քաղաքներ աշխատանքի. ընդհանուր ժողովում վճռեցինք երիտասարդ ույժերին անցագիրներ չը տալ, բայց պահանջները այնքան են շատացել բացի սովից, որ այժմ էլ չեն նայում, առանց անցագրի են սկսել ծածուկ հեռանալ։

Սարսափելի անդադար անձրևները չը թողեցին գիւղացիներին իրանց գարնանային ցանքսերը անելու, այդ պատճառով էլ վախենում ենք կրզենցիների համար չը կարողանան վարել. այս դէպքում դուցէ վճռենք փողով էլ վարել տալ, որպէս զի դրանք բոլոր չը դառնան ապագայում առանց այն էլ ծանրաբեռնված ժողովրդի վզին։ Մայիսի վերջերին բոլոր մեր հայ գիւղացիք գնում էին թուրքերի հացով հունձի, այժմ կրզենցիներին սպանելու դէպքից յետոյ դրանից էլ զրկվեցին։ Եթէ այստեղ մի կերպ ամբար չը հիմնվի՝ ապագայում լաւ բան չենք սպասում։ Եթէ հնար լինէր տոկոսով գոնէ փող ճարել և ամբար շինել, գիւղացիք մեծ ուրախութեամբ կը վերցնէին համախոսականով և 2 տարումը կը վերադարձնէին։ Եթէ այդ ամբարը լինէր, մենք կարող էինք ամբարից հաց բաց թողնել տալ սովեալներին. այժմ ինչ կարող ենք անել։ Ուղարկած բժիշկը ինքը լաւ նկատեց գիւղացիների դրութիւնը և զարմացած ասաց. «Ի՞նչ բժշկութիւն այստեղ. փորը կուշտացրէք և կառողջանան»։ Այնքան դիմողներ կան, որ քիչ է մնում մենք էլ փախչենք այստեղից, որ աչքերներս գոնէ չը տեսնի»։

Թ.

—

Երևան, մայիսի 5-ին

Յուզված դրութիւնը աստիճանաբար կորցնում է իր սուր բնաւորութիւնը։ Այն տրամադրութիւնը, ինչ որ ստեղծվեց երէկ, ժամը 1-ից, որի մասին երէկ գրեցինք, այսօր բաւականին թուլացաւ։ Շուկան բացվեց սովորական ժամանակին. բացվեցին թէ հայերի և թէ թուրքերի խանութները, այս հանգամանքը փոխադարձ վստահութեան գրաւականն էր։ Ամբողջ օրը անցաւ խաղաղ, առանց որևէ միջնադէպերի, և այդպիսով առ այժմ մաքերը հանդարտացան և երէկվայ երկիւղն ու սպասելիք միջնադէպերը չքացան։

Հոգեկան մի ծանր, մի մաշող տառապանքութիւն տանջում է մարդուն, երբ տեսնում ես մի երկրի երկու դրացի ժողովուրդներ, անտեսական խնդիրներով, կենսական շահերով միմեանց հետ կապված ժողովուրդներ Ռուսաստանի ներկայ յեղափոխվող և վերածնվող մօմենտում, երբ ժողովուրդների բաղդն է որոշվում, երբ իւրաքանչիւր անհատ, խումբ, հասարակութիւն, դասակարգ լարված ուշադրութեամբ և միացած ուժերով մեռնող բէժիմին իր մահացու հարուածն է հասցնում իր մարդկային իրաւունքները ձեռք բերելու հասարակական համոզմունքներով, հէնց այդ մօմենտում—երկու դրացի ժողովուրդներ մահացու պայքար են մղում միմեանց դէմ, յօշոտում ու ծուատում միմեանց և փոխադարձ սպանութիւններով ու աւերումներով աւելի ևս դժուարին ու անտանելի դարձնում այն կացութիւնը, որի մէջ տարիներով, տասնեակ տարիներով շարունակ հիւծվել, տանջվել է այդ նոյն ժողովուրդների միլիօնաւոր մասսան։

Եւ մարդ ապշած է մնում թէ ինչպէս հասարակական գերագոյն շահերի գոհ են գնում տգիտութեան, անհասկացողութեան, իրերը ըմբռնելու անկարողութեան, թէ ինչպէս երկար ամիսների արիւնալի և կրքոտաբեր ընդհարումների ընթացքում դեռ հնարաւոր չէ լինում մի փոքր գիտակցութիւն առաջ բերել մասսաների մէջ, հասկացնելու, որ նրանց շահերը ոչ թէ հակադիր են այլ զուգադիր, որ նրանց փոխադարձ համերաշխութեան և ուժերի միացման շնորհիւ է, որ պէտք է հնարաւոր դառնայ տեսնել լաւ օր, կուշտ օր, ազատ օր։

Այո, ծանր է շատ ծանր, կապարի պէս ճնշող, երբ տեսնում ես Ռուսաստանի նոր արևածագին թանձր խաւարի մէջ խարխափող մի ժողովուրդ ինքը իր ձեռքով փորում է իր գերեզմանը։

Գոնէ այժմ գիտակցէին, որ միևնոյն բէժիմի արբանեակները, ժողովուրդների անմեղ արեան և զոհերի գնով անձնական երջանկութիւն փնտրող անհատների մի դասակարգ, ստեղծել է այս սոսկալի դրաման, փոխադարձ ոչնչացման այս դժոխքը, որ երկդիմի, մի շողոքորթ փօլիտիկով պարբերաբար թողնում է մեր եռակներից մեր արիւնը իր խախուտ գոյութիւնը պահելու համար։ Եւ որ կարգ ու խաղաղութիւն ոչ թէ նա պէտք է բերէ մեզ համար, այլ մենք, որովհետև այդ է պահանջում մեր շահը, մեր թշուառ երկրի շահը։

Այսօր լսեցինք, որ Նախիջևան տանող ճանապարհի վրա, Երևանի և առաջին պօստային կայարանի մէջ տեղ առանձին առանձին վիրաւորվել են երկու հայեր, բարեբախտաբար թեթև։ Վիրաւորողները եղել են թուրքեր. այս պէտք է վերագրել վերջին միջնադէպի առաջ բերած տրամադրութեան։

***

—

Աշտարակ, մայիսի 1-ին

Անցեալ տարի թուրքական թալանին ենթարկված Ղօթուր հայ գիւղում կատարեալ սով է թագաւորում։ Մի տարի առաջ կենսունակ առողջ մարդիկ այժմ նման են կմախքների, շարժվում են օրօրվելով։ Այն չնչին օգնութիւնը, որ տարվայ ընթացքում ստացել է այդ գիւղը Վեհափառ Կաթողիկոսից և Երևանի Նպաստամատոյց յանձնաժողովից, այն էլ դրամով, անկարող էր սրբել այդ դժբախտ ուրուականների ծով արտասուքը։ Վաղուց է, որ գարունը բացվել է, ցանքերի ժամանակը մօտեցել և իր սոսկողական անյետաձգելի պահանջն է դնում թշուառ երկրագործի առաջ։ Սակայն եզներ չը կան, նրանք դեռ անցեալ յունիսին մորթոտվեցին աւազակ թուրքերի ձեռքով, իսկ սերմացու՝ Աստուած տայ։ Առաջին կարիքը մի կերպ թուքով-մուրով հարևան հայ գիւղացիների օգնութեամբ հոգալ կարելի է, բայց երկրորդը՝ սերմացուի պակասը, պէտք է լրացնվի անպատճառ դրսից, հակառակ դէպքում ղօթուրցին ստիպված կը լինի իր ճակատի քրտինքով, հալաբ ու մի տանջանքով մշակած հողը կէս գնով գրաւ դնել օտարի առաջ, իսկ ինքը դոնէ դուռ ընկած, մի կերպ քաշ տալ իր ողորմելի գոյութիւնը։

Մի ժամանակ լսեցինք, որ Երևանի Նպաստամատոյց յանձնաժողովի կողմից ծրագրվում է տալ Ղօթուրին երեսուն խալվար սերմացու։ Գիւղացու յոյսը նորից կենդանացաւ, նրա մռայլ դէմքը ժպտալ սկսեց. և ցանկանում էր որքան կարելի է շուտ իրագործված տեսնել այդ գեղեցիկ մտադրութիւնը, այլապէս ուշանալու դէպքում, այդ օգնութիւնն էլ չէր կարող հասնել իր իսկական նպատակին և երկրագործի բուռն շնորհակալութեան փոխարէն մի կծու հեգնական ժպիտ կառաջացնէր նրա մթնած դէմքի վրա։ Սակայն գիւղացու ցանկութիւնը՝ ցանկութիւն էլ մնաց, խոստացված օգնութիւնը լրովին չը ստացվեց, ամենածայրահեղ չքաւորներին բաժանվեց երեք հարիւր րուբլի։ Կարիքի երեք քառորդը դեռ ևս մընում է բաց։ Կանցնի մի քանի շաբաթ, ստացված օգնութիւնը կը ծախսվի օրվայ ապրուստի վրա, իսկ այնուհետև զել էն կիկօն, զել էն կիկօն։

Գրիգորեան

ՀՈՂԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

I

Մեր ժամանակի հիմնական, անյետաձգելի և սուր խնդիրներից մէկն է հողային խնդիրը։

Հողային բարեփոխութիւնների անհրաժեշտութիւնը դարձել է մի այնպիսի հարկադիր պահանջ, որ ղեկավարող շրջանները պարտաւոր են լարված ույժերով և լրջութեամբ աշխատել, որպէս զի կարող լինեն ծրագրել և իրագործել կարելի եղած չափ կարճ ժամանակում մի շարք նպատակայարմար միջոցներ կանոնաւորելու այդ խոշոր գործը։

Հողի բարեփոխութիւնները պէտք է ծառայեն երկու նպատակի։

Մի կողմից պէտք է միջոցներ գտնըված լինեն անմիջապէս բաւարարութիւն տալու գիւղացիների ժամանակակից հողային պահանջներին։

Դա մերձաւոր և գործնական նպատակն է։

Դա այսօրվայ հոգատարութեան, անյետաձգելի մի գործ է։

Միւս կողմից բարեփոխութիւնների նպատակը պէտք է լինի մշակել մի այնպիսի հիմնական և ամբողջացրած ծրա-

գիր, որը ինքը իր մէջ պարունակէ երաշխաւորութիւն՝ ապահովելու ազգաբնակութեան ապագայ հողային կարիքները։ Իսկ այս նպատակի հետ միաժամանակ կապված է մի խոշոր խնդիր, այն է աճեցնել հողի ամենաբարձր արդիւնաբերութիւնը և թէ կազմակերպել արդիւնքների բաշխումը հողագործ աշխատողների մէջ ամենալաւ եղանակով։

Առաջին նպատակը կարելի էր և ներկայումս իրականացնել, գործադրելով մի շարք միջոցներ աւելացնելու այն հողերի տարածութիւնը, որոնցով պէտք է գիւղացին օգտվի։ Այդտեղ կարող էին գործին նպաստել՝ և գիւղացու հողաբաժնի աւելացնելը, և պետական ազատ հողերի վրա նոր գիւղեր հիմնելը, և մասնաւոր կալուածատէրերի հողերը յանձնել գիւղացիներին ձեռնտու պայմաններով։

Սակայն այդ միջոցները, բաւարարութիւն տալով ներկայ րոպէի պահանջներին, կարող են ապագայում ճանաչվել աննպատակայարմար և բարդացնել հողային բարեկարգութեան հարցերի խելացի վճռահատութիւնը։

Եւ բնականաբար՝ մեր առաջ հարց է ծագում, թէ գուցէ աւելի յարմար կը լինէր միացնել վերև դրած երկու նպատակները և բաւարարութիւն տալով գիւղացիների ներկայ հողային պահանջներին, մտցնել այդ ձեռնարկութիւնները մի ընդարձակ սիստեմի մէջ, որ ստեղծված կը լինի հողային բարեկարգութեան հարցի նպատակայարմար լուծման համար։

Մենք առաջ կը բերենք մի շարք խորհրդածութիւններ, որոնցով կը փորձենք ընդգծել այն գլխաւոր կէտերը, որոնք հանդէս են գալիս մեր առաջ դրած հարցի լուծման ժամանակ։

II

Նախ և առաջ ներկայացնենք հողային խնդրի տեսական հիմունքները։ Փորձենք պարզելու թէ ինչը կարող էր կազմել իդէալ՝ հողային գործի մէջ։

Այստեղ պէտք է աչքի առաջ ունենալ երկու պատմական շրջաններ։ Մէկը այն շրջանն է, երբ դեռ չեն գործադրվում ընդարձակ տեխնիկական բարւոքումներ և չեն գործածվում մեքենաներ տնտեսութեան մէջ, իսկ միւս շրջանը այն է, երբ դրանք մուտք են գործում։

Այդ շրջանները մէկը միւսից զատելը էական նշանակութիւն ունի, որովհետև երկրագործական արդիւնաբերութիւնը իր հիմնական կէտերում ամենևին չէր փոխվում, երբ հողերը մանր կամ խոշոր բաժինների էին վերածվում, մինչդեռ նորագոյն տեխնիկայի մի քանի արտայայտութիւնները պահանջում են, որ տնտեսութիւնը լինի անպատճառ խոշոր։

Պարզենք մեր միտքը։

Ի՞նչ էր խոշոր տնտեսութիւնը առաջվայ ժամանակում։

Նա ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ նոյն փոքր տնտեսութիւնը, բայց բազմապատկված, ընդարձակված։ Թէ խոշոր և թէ փոքր տնտեսութիւնները ունէին նոյնատեսակ գիւղատնտեսական գործիքներ և արդիւնաբերական եղանակներ։ Խոշոր տնտեսութիւնը, կարելի է ասել, փոքր տնտեսութիւնների համախմբում կամ միացումն էր։ Թէ մէկում և թէ միւսում գութանները, մանգաղները, գերանդիները, փոցխերը, կամերը նոյնատեսակ էին, առանց որ և է տարբերութեան։ Տնտեսութիւնը առաջ էր տարվում մի և նոյն եղանակով և յաճախ խոշոր տնտեսութեան կառավարիչը լինում էր հասարակ գիւղացիներից մէկը, որ ոչնչով չէր զանազանվում միւս գիւղացիներից։

Այստեղ պէտք է նկատել հետևեալը։ Խոշոր տնտեսութիւնը, ճիշտ է, ունէր մի քանի ծախքերի վերաբերութեամբ որոշ խնայողութիւն, բայց նա իր այդ առաւելութիւնը կորցնում էր, գիւղացու հետ համեմատած ժամանակ, նրանով, որ գիւղացին աւելի հոգատար էր դէպի իր փոքրիկ տնտեսութիւնը, աւելի աշխատանք և ուշադրութիւն էր թափում իր հողի վրա և այդպիսով ոչ միայն հաւասարակշռում էր խոշոր արդիւնագործի բարեհաջողութիւնները, այլ յաճախ գերազանցում էր նրան իր իրական գործունէութեան արդիւնքներով։

Ճիշտ է, մի տնտեսութիւն, որ գիւղացու տասն անգամ մեծ է գիւղացու տնտեսութիւնից, երբեք չէր պահում տասն անգամ աւելի բանուորներ, ձիեր, եզներ և գործիքներ քան գիւղացին և ի հարկէ բաւականանում էր աւելի փոքր քանակով, բայց միւս կողմից խոշոր հողատէրի կալուածքում աշխատանքի յատկութիւնը և տնտեսութեան շահերի պաշտպանութիւնը լինում էին այնքան անբաւարար և թոյլ, որ վերջիվերջոյ խոշոր հողատէրի ստացած օգուտները դուրս էին գալիս շատ աննշան, իսկ երբեմն նոյն իսկ բացասական։

III

Մենք այդպիսով համեմատեցինք խոշոր և փոքր տնտեսութիւնները հին կարգերի ժամանակ, երբ դեռ մեքենան մուտք չէր գործել գիւղերը։

Բոլորովին փոխվում է պատկերը, երբ մենք սկսում ենք համեմատել նոյն այդ տնտեսութիւնները մ ե ք ե ն ա ն ե ր մուտք գործելուց յետոյ։

Եւ ահա ինչու։

Մեքենաներ և ընդարձակ տեխնիկական բարւոքումներ մտցնելը պահանջում է մեծ դրամագլուխ, որոշ նպաստաւոր պայմաններ և ընդարձակ տարածութիւն։ Հասկանալի է, որ փոքր տնտեսութիւնը, մենակ, ինքն իրան, անկարող է ձեռք բերել շոգեշարժ գութան, հնձող մեքենաներ, շոգեշարժ կալսիչներ, հիմնել պանրագործարաններ, օղեգործարաններ կամ մի ուրիշ ընդարձակ արդիւնագործութիւն։

Բայց խոշոր տնտեսութիւնը այդ բոլորը կարող է անել։ Նա կարող է և մեքենաներ բանեցնել և մեծ ձեռնարկութիւններ անել, օրինակ հողը ոռոգելու, ճահիճները ցամաքեցնելու, տեխնիկական արդիւնագործութիւններ կազմակերպելու նպատակով և այդպիսով այնքան բարձրացնել խոշոր տնտեսութեան եկամուտը, որ իսկապէս այս վերջինի գերազանցութիւնը համեմատած փոքր տնտեսութեան հետ դառնայ աներկբայելի։

Եւ որովհետև գիւղատնտեսական արդիւնագործութեան զարգացումը օրից օր դառնում է աւելի ու աւելի ընդարձակ, հետևաբար և խոշոր տնտեսութեան նշանակութիւնը սկսում է աւելի ու աւելի ընդարձակվել և մեծանալ։

Ճիշտ է, այդ զարգացումը աւելի թոյլ է և սառը, քան գործարանական արդիւնաբերութեան մէջ, սակայն ուղին նոյնն է, որ տանում է դէպի ապագայ մեծ և հաստատ նուաճումներ։

Եւ եթէ այսօր մենք դեռ կարող ենք անուշադիր լինել դէպի ներկայ տեխնիկական բարւոքումները, մենք մի քանի ժամանակից յետոյ ստիպված կը լինենք նրանց հաշւի առնել և այլ ևս անկարող կը լինենք արհամարհել նրանց՝ առանց անկնյայտնի և ծանր վնասների երկրի տնտեսութեան և գիւղական ժողովրդի բարօրութեան համար։

Ենթադրելով, որ խոշոր կապիտալի և արդիւնագործութեան առաւելութիւնները օրից օր ընդարձակվելը կամաց-կամաց կը թուլացնէ փոքր տնտեսութիւնները, կը գանք այն բնական եզրակացութեան, որ փոքր տնտեսութիւնները պէտք է ժամանակով անկարող լինեն գոյութիւն պահպանել և պէտք է համախմբվեն ու կազմեն խոշոր միութիւններ, որոնք կունենան ընդարձակ արդիւնագործութեան բոլոր տեխնիկական յարմարութիւնները։

Ա. Քալանթար

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ալէքսանդրոպոլի ընտրութիւնների մասին մենք ստացանք հետևեալ տեղեկութիւնը.

«Չը նայելով տեղիս մի քանի խմբերի հրատարակած բօյկօտին, ազգաբնակութիւնը գնաց մասնակցելու ընտրութիւններին։ Բոլոր ընտրողների թիւը 4000-ից մի քիչ աւելի էր և մասնակցեցին մօտ 2000 ընտրողներ։ Շատերը, օրէնքը չիմանալով, իրանց փոխարէն ուղարկել էին իրանց որդիներին, եղբայրներին և ուրիշներին, և այդ պատճառով չը կարողացան մասնակցել ընտրութիւններին, որովհետև պահանջվում էր, որ ընտրողները անձամբ ներկայացնեն ընտրողական թերթիկները։ Այնուամենայնիւ տուած թերթիկների թիւը հասաւ 1926, որոնցից 50 անվաւեր են համարվել զանազան պակասութիւնների համար։ Մնացած 1876 ձայներից ստացան ամենից շատ հետևեալ անձնաւորութիւնները. Գեղամ Տէր Պետրոսեանց (այժմեան քաղաքագլուխ) 1652 ձայն, Աստուր Իսահակեան (քաղաքային դումայի իրաւասու)—932, Յովսէփ Տիգրանեանց (նոր ընտրված քաղաքագլուխ)—347 և երդուեալ հաւատարմատար Յովհաննէս Տէր Մարտիրոսեանց—217 ձայն։ Ընտրված ճանաչված են առաջին երկուսը, որոնք պատկանում են ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեանը։ Այդպիսով այդ կուսակցութեան յաղթութիւնը Ալէքսանդրոպոլում կատարեալ պէտք է համարել։

Պետական Դումայի անդամների ընտրութիւնը նշանակված է ամսիս 16-ին Երևանում»։

—

Ամբողջ Գանձակի նահանգում ընտրվել են 44 լիազօրներ, որոնցից 33 հոգի մուսուլմաններ, իսկ 11 հոգի հայեր։ Նահանգապետը միջնորդութիւն է յարուցել Փոխարքայի առաջ երկու ժողովներ կազմելու համար՝ մուսուլմանների և հայերի։

—

Մայիսի 7-ին, կիրակի օրը, Վեցելի թատրոնի շինութեան մէջ կայացել է Թիֆլիս քաղաքի հրէայ ընտրողների մի խմբի խորհրդակցութիւնը Պետական Դումայի առաջիկայ ընտրութիւններին մասնակցելու համար։ Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, խորհրդակցութիւնը ընդունեց հետևեալ բանաձևը. «Թիֆլիս քաղաքի հրէայ ընտրողների խումբը, արտայայտելով իր համակրանքը Թիֆլիսում մարտնչող բոլոր պրոգրեսիվ կուսակցութիւններին, որոշեց. ամբողջութեամբ չը յարել այդ կուսակցութիւններից ոչ մէկին, այլ իրանց անդամներից իւրաքանչիւրին լիակատար ազատութիւն տալ վարվելու իրանց համոզմունքների և խղճի համաձայն»։

—

Սօցիալ-դեմօկրատական բանուորական կուսակցութիւնը եռանդուն կերպով զբաղվում է նախընտրողական ագիտացիայով։ Կուսակցութեան բիւլէտենը բաժանվում է քաղաքային վարչութեան մէջ ընտրողներին, որոնք կը ներկայանան ընկալագիր ստանալու։ Բացի դրանից, անգործների մի խումբ, որոնց քաղաքային վարչութիւնը յանձնարարել է ընկալագրեր ցրվելը, վերջինիս հետ միասին ընտրողներին յանձնում է նաև բիւլէտենը։ Պետական Դումայի թեկնածու կուսակցութիւնը նշանակել է Իսիդոր Ռամիշվիլիին։

(«Т. Л.»)

—

«Շրոմա» լրագրի երէկվայ համարում տպած է մի կոչ քաղաքացիներին, որով յայտնում է անտարբեր կամ սառնասիրտ չը վերաբերվել ընտրութիւններին, ընտրել այնպիսիներին, որոնք իրանց տեսակէտով կը պաշտպանեն ընդհանուրի շահերը, խուսափել բղաւող դեմագօգներից, որոնք աւելի շատ են մտածում որ կուսակցութիւնը հռչակվի, քան թէ աւելի լաւ ներկայացուցիչ և ժողովրդի ճշմարիտ պաշտպան ընտրելու մասին։ Վերջը լրագիրը իր կողմից խորհուրդ է տալիս ձայն տալ սօց.-ֆեդերալիստների կանդիդատներին։

—

Մայիսի 8-ին Դումայի դահլիճում կայացաւ հերթական նիստ։ Ձայնաւոր Ա. Ս. Բաբեանը առաջարկեց խնդրել նահանգապետին, որ ընտրութիւնների օրը փակվեն բոլոր խանութները և քաղաքում զինուորական պատրուլներ ման չը գան, որովհետև բնակիչները վախենում են մասնակցել ընտրութիւններին։ Բնակիչները կարգ պահպանելը իրանց վրա են վերցնում։ Իշխ. Չերքեզովը ասաց, որ այդ հարցի վերաբերեալ խօսել է նահանգապետի հետ և, ի միջի այլոց, խնդրել է, որ այն հիմնարկութիւնների մօտ, ուր պէտք է կատարվեն ընտրութիւնները, պատրուլներ չը կանգնացնեն իբրև պահպանելու համար։ Նահանգապետին ներկայացված են այն հիմնարկութիւնների ցուցակը, ուր պէտք է ընտրութիւններ տեղի ունենան։ Ալէքսանդրեան այգին, իշխ. Չերքեզովի ասելով, ընտրութիւններից յետոյ կը բացվի։ Զինուորական դրութեան վերացման վերաբերեալ շատերը յայտնեցին, որ դարձեալ պէտք էր բողոք յայտնել։

—

«Լամպարին» հաղորդում է, որ հայ հնչակեան կուսակցութիւնը վերջին ժողովում որոշեց հետևեալը. «Ինչ տեսակ պահանջներ առարկի սօց.-դեմօկրատական կուսակցութիւնը, մենք (հնչակեաններս) յամենայն դէպս, ընտրութիւններին նրանց կը պաշտպանենք, որովհետև այդ կուսակցութիւնը միակ սօցիալիստականն է, իսկ ոչ-սօցիալիստական կուսակցութիւնները մենք «պաշտպանել չենք կարող»։

ՄԱՄՈՒԼ

—

Աւտօնօմիստների խմբերը պարլամենտական դաշնակցութիւն են կազմել՝ Պետական Դումայում միահամուռ կերպով իրանց ծրագիրը պաշտպանելու համար։ Դա նշանակում է, որ զանազան ազգայնական պարլամենտական խմբերը որոշել են միանալ, բլոկ կազմել, կամ, աւելի ճիշտն ասել, դաշնակցութիւն կազմել և մի տակտիկայի հետևել Դումայում աւտօնօմիայի հարցի վերաբերմամբ։ Դաշնակցութեան մէջ մտել են և տիրող ազգութեան (ռուսների) մի քանի խմբերի ներկայացուցիչներ, որոնք պաշտպան են երկրային աւտօնօմիա գաղափարին։

Հաղորդելով այս լուրը, «Ստրանա» լրագիրը կցում է.

«Այսպիսով, բլոկը ներկայացնում է միացումն զանազան ազգութիւնների խմբերի, որոնք ձգտում են ձեռք բերել ամենալայն տեղական ինքնավարութիւն և կուլտուրական ինքնաորոշումն։ Օրինակ, եթէ Սիբիրը կամենայ ստանալ աւտօնօմիա, անկասկած է, որ նա իրաւունք ունի իր կենդաղական պայմանների և ազգաբնակութեան կարիքների առանձնայատկութիւններով, և ահա նրա ներկայացուցիչները կարող են մտնել աւտօնօմիստների բլոկի կազմի մէջ։ Այդ բլոկը ընտրել է 12 պատգամաւորների զանազան ազգութիւններից։ Ազգային բոլոր խմբերի վերջին ընդհանուր ժողովում ապրիլի 20-ին ընդունվել է հետևեալ վճիռը.

«Ռուսական պետութեան կազմի մէջ մտնող բոլոր ազգութիւնները, անհունապէս շահագրգռված են այն բանի մէջ, որ ապագայ դեմօկրատական կազմը ապահովէ ամենքին և իւրաքանչիւրին իրանց հոգեկան և նիւթական զարգացման ազատութիւնը և լիակատարութիւնը։ Այդ պատճառով նրանք համարում են անանկ, անթոյլատրելի ամբողջ օրէնսդրութեան և կառավարութեան կենտրոնացումը մի այնպիսի պետութեան մէջ, որ այնքան լայնածաւալ է, բազմակերպ և բարդ տնտեսական և ազգայնական տեսակէտից, ինչպէս Ռուսաստանն է։ Աւտօնօմիայի ձևի մէջ տեսնում են, բնականաբար, Ռուսաստանի ապագայ պետական կազմութեան հարցի լուծումը, որովհետև այդ ձևը ապահովացնում է նրա միութիւնը և ամբողջութիւնը»։

Հետաքրքրական է իմանալ, այդ բլոկի մէջ կա՞ն ներկայացուցիչներ նաև հայերից,

*

Ինչպէս յայտնի է, գոյութիւն ունեցող օրէնքներով Դուման ապահոված չէ այն բանի դէմ, որ նրա կարուն և եռանդուն որոշումները ու պահանջները կարող են մնալ անպտուղ և անկատար։ Այդ հնարաւորութիւնը, ի նկատի ունենալով, «Безъ Загл.» լրագիրը գրում է.

«Ռուսաց ազատագրական շարժման համար, որ պէտք է դեռ ցանէ Ռուսաստանի մէջ պարլամենտարիզմի սերմը և ընտելացնէ ժողովրդին տեսնել պարլամենտի մէջ իր պաշտպանը ժողովրդական շահերի գործողների դէմ, շատ վտանգաւոր է թոյլ տալ որ ռուսական առաջին պարլամենտը զրոյցարան դառնայ, որովհետև դա կարող է վարկաբեկ անել ժողովրդական ներկայացուցչութեան գաղափարը»։

Միւս կողմից, նոյն հանդէսի մէջ մի տիկին սաստիկ բողոքում է և այն կասակի փորձերի դէմ, որոնք անվում են Դուման վարկաբեկ անելու ձախ կողմից։

«Պէտք չէ փչացող բոցեր արձակել Դումայի դէմ, մինչև այն ժամանակ, երբ նա ինքն կը խզէ իր կապերը ժողովրդի մեծ ազատագրական յոյսերի հետ։ Պատմութիւնը տուել է մեզ ազատութեան համար կռուի այդ յատակագիծը։ Թող չասեն մեզ, թէ Դումայի մէջ եղած կուսակցութիւնների «մանր-բուրժուազական» և «բուրժուազական» բնութիւնը ոչինչ չի արտադրի պրոլետարիատի, ժողովրդի համար բացի «սահմանադրական իլլիւզիաներից»։ Այժմ խօսքը կուսակցութիւնների և նրանց բնութեան մասին չէ։ Դումայում այժմ կուսակցութիւններ չը կան և չը պէտք է լինեն։ Կայ մի ընդհանուր նպատակ, որի որոշման մասին երկու կարծիքի լինել չէ կարող։ Վըտանգը կուսակցութիւնների «բուրժուականութեան» մէջ չէ, այլ Դուման շրջապատող միջավայրի անշարժութեան մէջ»։

*

Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր կոմս Լամզդորֆի հեռացման և նրա տեղ Իզվօլսկու նշանակման առիթով, Վիէննայի «Նոյէ Ֆրայ Պրէսս» լրագիրը մի մեծ յօդուած է նուիրում նոր արտաքին գործերի մինիստրի գնահատութեան։ Լրագրի կարծիքով, նոր նշանակումը ապացուցանում է, որ այսուհետև անցնելու են անկախ արտաքին քաղաքականութեան, որ դրսից որևէ ներշնչումն չէ ստանալու։ Իզվօլսկին, նախկին դեսպան Եապօնիայում, խիստ կերպով տարբերվում էր իր հայեացքներով ռուսաց դիւանարող դիպլօմատների հետ Մանջուրիայի գրաւման վերաբերմամբ։ Նա ասում էր. «Եթէ կամենում էք պահել ձեր ձեռքում Մանջուրիան, այն ժամանակ պէտք է գոնէ հաւատացնել Չինաստանին, թէ մենք շուտով կը հեռանանք, կամ գոնէ չը պարծենանք Եւրոպայի առաջ թէ մենք հաւատարիմ ենք դաշնագրերին, որովհետև եթէ մի գեղեցիկ օր Չինաստանը, հիմնվելով այդ մեր հաւատարմութեան վրա դաշնագրերի մասին, պահանջէ, որ մենք դուրս գանք Մանջուրիայից, բարոյական իրաւունքը և Եւրոպայի համակրութիւնը նրա կողմը կը լինի»։

*

Ներկայ րոպէն, արդարև, շատ հետաքրքրական է, ուստի և լրագիրները ամեն տեսակ գնահատութիւն են անում։

«Рус. Слово» ասում է.

«Թերթելով վերջին լրագիրները, ակամայ գալիս ես այն եզրակացութեան, որ օդում զգացվում է ինչ որ անվճռականութիւն։

Կառավարութիւնը տատանվում է։

Հասարակական ոյժերի բարոյական հրումը շատ սաստիկ եղաւ։ Կառավարող շրջանները դողացին և կանգ առան անվճռականութեամբ։ Դէպի որ կողմն կը վճռվի այդ անվճռականութիւնը—ահա մի հարց, որից կախված է Ռուսաստանի բախտը և անդորրութիւնը։

ԱՆԻԻ ՀԱՄԱՐ

—

Պրոֆէսոր Մառ նոյն իսկ այսպիսի մի յուզումնալից ժամանակ, երբ նա ինքն էլ, ինչպէս կեանքի այրող հարցերին արձագանք տուող մի գիտնական, այնքան նուիրված է հասարակական-քաղաքական հարցերին, չէ մոռանում Անիի աւերակները, որոնց հետ արդէն ընդ միշտ կապել է իր անունը և որոնց միակ խնամատար պաշտպանը և մանաւանդ գիտական հետազօտութիւնների առարկայ դարձնողը ինքն է։

Անցեալ ապրիլի սկզբներում, այն է Զատկի հինգշաբթի օրը, պրոֆէսոր Մառ Պետերբուրգում կարդաց մի ռուսերէն դասախօսութիւն «Անիի պատմութիւնը և պեղումներ այդ քաղաքի տեղում» վերնագրով։ Չը նայած որ դա մի գիտնական նիւթ էր և դասախօսութիւնը երկար տևեց (3 ժամից աւելի), ունկնդիրները բուռն ծափահարութիւններով վարձատրեցին յարգելի գիտնականին։ Դասախօսութեան համար պատրաստված էին մօտ 60 նկար՝ մոգական լապտերներով ցոյց տալու համար։ Որքան գիտենք, առաջին անգամն է որ Շիրակի մայրաքաղաքը դասախօսութեան առարկայ է դառնում իբրև գիտութեան նիւթեր մատակարարող մի հնագիտական թանգարան։ Ուստի բերում եմ այստեղ պ. Մառի դասախօսութեան ծրագիրը, որի մի օրինակը ես ստացել եմ Պետերբուրգից։ Երեք մասից էր բաղկացած դասախօսութիւնը.

I. Անի քաղաք։—Անի քաղաքի պատմութեան գրական աղբիւրների մասին։—Քաղաքի հիմնադրողները և Անին այցելած եւրոպական ճանապարհորդները։—Գրաւոր պատմական դպրոց ազգային (հայ) աւանդական հայեացքներ և Հայաստանի պատմական կեանքի իրական հոսանքները։—Անիի պատմութեան սահմանները։—Անիի պատմագիրների մասին։

II. Հայագիտութիւն և գիտական արեւելագիտութիւն։—Թէ ինչ միջավայրում ծագեց միտք Հայաստանում պեղումներ անելու մասին։—Սիստեմական պեղումների սկիզբը Անիում։—Առաջին պեղումներ (1892 թ.). Նկարազարդ տոհմային եկեղեցի ս. Գրիգորի XII—XIII դար։—Երկրորդ պեղումներ (1893 թ.). երկու եկեղեցիներ, մէկը Աստուածածնի՝ տիկին Հռամի շինած (1217 թ.), միւսը Աստուածածնի, Խամբաղենց տոհմի, Թագաւորների ժամանակից,և Անիի հին քաղաքային պարիսպը, որ շինել է Աշոտ Բագրատունին։—Անիի հնութիւնների թանգարանը։—Երրորդ պեղումներ (1904 թ.). բանուոր ազգաբնակութեան տները։—Չորրորդ պեղումներ (1905 թ.). ս. Գրիգորի կլոր խաչաձև սիւնազարդ կենտրոնով տաճարը, շինութեան (1001 թ.) Գագիկ Թագաւոր Բագրատունու, կապված Յով. Ստրժիգօվսկու այն թէօրիայի հետ՝ թէ ինչ նշանակութիւն ունի հայկական ճարտարապետութիւնը քրիստոնէական արուեստի պատմութեան համար։

III. Այն շինութեան մասին, որի նախագաւիթը իր մանուածոյ մօզայիք ճակատով պեղված է Գագիկի ս. Գրիգոր տաճարի մօտ։—Պեղումների ժամանակ բացված աղքատ տների և նրանց արդուզարդի մի քանի առարկաների մասին։—Այրերի թաղը և մի դէպք հայ-վրացական յարաբերութիւնների պատմութիւնից։—Անիի հայոց թագաւորութեան անկման ներքին պատճառներից մէկը 1043 թ.—Պեղումներից հանած մի քանի առարկաների մասին։—Հեթանոսական հնութիւններ Անիում։—Ս. Գրիգոր քաղկեդոնական եկեղեցու որմնանկարները։—Անիի Աստուածածնի մայր եկեղեցու ժամանակը։—Անեցիների կուլտուրական առաջադիմութիւնը հայ Բագրատունիների անկումից յետ՝ կապված այն հարցի հետ թէ ինչ մասնակցութիւն են ունեցել զանազան ազգութիւններ այդ առաջադիմութեան մէջ։—Անիում պեղումների գործը կազմակերպելու և շարունակելու անհրաժեշտութեան մասին։

Դասախօսութեան հէնց այս վերջին կտորն էլ ես առաջարկում եմ մեր հասարակութեան իբրև ճիշտ որ մի անհրաժեշտ գործ։

Մինչև այժմ պրոֆէսոր Մառ պեղումները կատարել է մենակ, առանց օգնականների, գործադրելով անհագին աշխատանք, անտես անելով բազմաթիւ զրկանքներ, որոնք շատ լաւ յայտնի են տեսնողներին, և, որ գլխաւորն է, առանց նիւթական ապահովութեան, լոկ յոյս դրած պատահական օժանդակութիւնների վրա։ Այդպէս նա անհագին գործ է կատարել և այժմ ժամանակ է որ նրա սկսածը կազմակերպվի ու շարունակվի այնպէս, որ յարգելի հայագէտը թողնված չը լինի յաճախ միանգամայն անյաղթելի դժուարութիւնների կամքին։

Անցեալ ամառ պ. Մառ, սկսելով մի հսկայական պեղում, չը կարողացաւ, գլխաւորապէս նիւթական միջոցների պակասութեան պատճառով, վերջացնել։ Դաժան աշխատութիւններով հազիւ կարելի եղաւ բաց անել Գագիկի եկեղեցու կէսը։ Միւս կէսը, գուցէ աւելի դժուարինը, սպասում է գիտնական պրոֆէսորին։ Եւ պ. Մառ վճռել է այս տարի էլ շարունակել պեղումները։ Շուտով, մայիսի 20—25-ին, պ. Մառ կը լինի Թիֆլիսում և կերթայ Անի։ Անհրաժեշտ է անպատճառ խնդրել որ նա կրկնէ իր դասախօսութիւնը Թիֆլիսում և, եթէ կարելի է, նաև Բագւում։ Բացի դրանից, պէտք է խմբվել յարգելի գիտնականի շուրջը, ամեն տեսակ օգնութիւն ցոյց տալ նրան՝ դժուար գործը շարունակելու համար։

Ամենալաւ միջոցը կը լինէր այն, որ համակրողները մի յատուկ ընկերութիւն կազմէին պ. Մառի ցուցմունքներով և ղեկավարութեամբ՝ Անիի գործը առաջ տանելու համար։ Պէտք է օգտվել պ. Մառի ներկայութիւնից և անպատճառ այդպիսի մի բան անել, որպէս զի ընդ միշտ ապահոված լինի Անիի գիտական հետազօտութեան գործը։

Դառն ու թշուառ մի տարում ենք ապրում և այսպիսի մի առաջարկութիւնը, երևի, անպատեհ կը թուայ շատերին։ Բայց, չը նայած այդ աննպաստ դրութեան, ես թոյլ եմ տալիս ինձ բարձրացնել ձայնս այս կարևոր գործի համար, համոզված լինելով որ մեր թշուառութիւնները միանգամայն չեն խլացրել մեր կուլտուրական պահանջները և մենք կարող ենք այս դէպքում էլ, ինչպէս և ուրիշ շատ դէպքերում, ցոյց տալ «այս մէկը պէտք է անել և այն միւսը չը մոռանալ» խելօք սկզբունքը։

Պատմական գիտութեան համար այնքան անհրաժեշտ մի գործի սկզբնաւորութիւնը այժմ, ոչ հերոսութիւն է պահանջում, ոչ էլ հասարակական սուր աղէտի անմիջական կարիքները ուրանալու անխուսափելիութիւն։ Հարկաւոր է միայն ուշադրութիւն, կամեցողութիւն...

—

Պ. Մառի անխոնջ հոգատարութեան մի արդիւնքն էլ այն է, որ այս տարի էլ Անիում կը շարունակէ իր աշխատութիւնները ճարտարապետ պ. Թորոս Թորամանեանը, աւելի ևս հարստացնելով իր հիանալի գործերի ժողովածուն։ Հայկական անտարբերութիւնը քիչ էր մնում գլորէ այս անխոնջ, հմուտ աշխատաւորին յուսահատութեան անդունդը, բայց պ. Մառը տեսաւ նրան, գնահատեց նրա արժանաւորութիւնը և ահա այսօր, պ. Մառի ջանքերով, Պետերբուրգի Գիտութիւնների Ակադեմիան իր հովանաւորութեան տակ է առել պ. Թորամանեանին, յատկացնելով նրան մի համեստ ամսական մինչև սեպտեմբեր, իսկ դրանից յետոյ պիտի ցուցահանդէս կազմէ պ. Թորամանեանի նկարներից, որոնք և պիտի ենթարկվեն մասնագէտների գնահատութեան։

Երբ ես յիշում եմ իմ դիմումները զանազան մարդկանց՝ պ. Թորամանեանին ապահովելու համար, երբ յիշում եմ թէ ինչ ցրտութեան, բութ անտարբերութեան և նոյն իսկ հեգնանքի էի հանդիպում, չեմ կարողանում այսօր էլ չը յիշել, որ հայի պիտանի գործիչները սովամահ չէմքում պիտի լինեն միշտ։ Բարձր գիտնական հիմնարկութիւնը այս ողբալի դրութիւնը խփեց հայ ազգի ճակատին, խրախուսելով մի մարդու, որին չէին ուզում նոյն իսկ մասնագէտ ճանաչել մեզանում։

Միշտ այս ցաւը մեզ հետ...

—

Մեր երիտասարդ նկարիչ պ. Արշակ Ֆեթվաճեան նոր հրատարակել է Անիի մի փոքրագիր, բայց գեղանկար ալբոմ։ Բացի շատ գեղեցիկ երեսից, պարունակում է իր մէջ 15 գունաւոր տեսարաններ, որոնք պ. Ֆեթվաճեանի վրձինի գործերն են և տպված են Եւրոպայում։

Մինչև այժմ Անիին ներկայացնողները լուսանկարներն էին։ Այժմ նկարիչն է տալիս Անիի տեսարանները իրանց գոյներով, օդով, լուսաւորութեամբ։ Ալբոմը, որ հրատարակված է շատ գեղեցիկ, հաստ ողորկ թղթի վրա, անշուշտ գեղեցիկ զարդ կը լինի ամեն մէկի սեղանի համար։ Շատ լաւ աջողված են մանաւանդ Անին հեռուից, պարիսպները, Աբուղամրենց եկեղեցին, Ս. Փրկիչը, Հովուի եկեղեցին, Մինչաբերդի եկեղեցին, Լուսաւորիչը, Ղըզ-ղալան, Մազաբերդը։

Տարաբաղդաբար, ինձ ուղարկված օրինակի վրա գին չէ նշանակված։ Բայց պ. Ֆեթվաճեան անշուշտ հոգ կը տանէ այդ մասին, երբ վաճառքի կը հանէ իր այդ գեղեցիկ և ամեն խրախուսանքի արժանի գործը։

Լ.

ՊԷՏՔ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ

—

Հասել է րոպէն։ Այսօր մեզնից իւրաքանչիւրը պէտք է ապացուցանէ որ քաղաքական հասունութիւն ունի, ցոյց տայ, որ իր պարտականութիւնները իբրև մարդու, իբրև քաղաքացու, իբրև սոսկ հայի, ըմբռնում է լիովին, ճանաչում է իր շահերը և գիտէ զանազանել իր բարեկամը չարեկամից։

Կեանքի անիծեալ խնդիրների, ծանր ցաւերի թափով մենք կանգնած ենք այսօր փորձութեան լաբիրինթում։

Եւ պատմական դասերը անկարող եղան մինչև այժմ էլ մեզ խրատել, մօտեցնել անհրաժեշտութիւնը ըմբռնող դարձնել և պարտաճանաչութեան գիտակցութիւնը խթան դարձնել։

Մեր առօրեայ կեանքում յաճախ է պատահում լսել, որ հայ ազգութեան մէջ ընտրողական սկզբունքը ժողովրդականացած է եղել, որի շնորհիւ մեր ազգային հաստատութիւնները դեմօկրատիկ դրօշմ են կրում իրանց վրա, բայց եթէ աւելի մօտիկ նայելու լինենք, դժբաղդաբար, պէտք է խոստովանենք, որ գոնէ մեր ժամանակակից կեանքում հակառակ երևոյթներ ենք տեսնում։ Ինքը ժողովուրդը անտարբեր է վերաբերվում դէպի իր բնատուր իրաւունքները, կամ թէ գիտակցօրէն չէ կատարում իր պարտականութիւնները. այդ բանը նկատվել ու այժմս էլ նկատվում է մեր հասարակական բոլոր գործերում։

Եւ այժմ, երբ ժողովրդին է յանձնարարվում անօրինել իր բաղդը, երբ Պետական Դումա է գումարվում ամբողջ կայսրութեան համար նրա կարիքների մասին հոգալու, մեր կեանքում կատարվող ապօրինութիւնները, անարդարութիւնը ու ցաւերը վերացնելու, երբ վերջապէս իրաւունք է տրվում մեզ լսելի դարձնելու մեր ձայնը, խօսքը, պահանջը մեր ընտրած ներկայացուցիչների միջոցով, մենք ոչ միայն չենք հետաքրքրվում, այլ, որ ցաւալի է, հրաժարվում ենք։ Միթէ դա ուղիղ է, հեռատեսութիւն է, միթէ մեր շահերը այդ են պահանջում։

Ամենևին ոչ։ Ոչ մի այդպիսի խորհուրդ չէ կարող տալ ժողովրդի իսկական, սրտացաւ բարեկամը, և նրանք ոչ միայն այդպիսի խորհուրդ չեն տալիս, այլ և հրաւիրում են մասնակցել։

Իսկ նա ով խորհուրդ է տալիս չը մասնակցել ընտրութիւններին, հրաժարվել իր իրաւունքներից, նա յանցանք է գործում, նա վտանգում է ժողովրդի շահերը։

Պէտք է գնալ, մասնակցել եռանդով և ընտրել գիտակցօրէն։

Լ. Դանիէլեանց

ՌՈՒՍ. ՍՕՑ. ԴԵՄ. ԿՈՒՍ.-Ը ԵՒ ՄԵՐ ԲՕՅԿՕՏԻՍՏՆԵՐԸ

—

«Русск. Вѣд.» թերթում կարդում ենք, որ Պետերբուրգում սկսել է հրատարակվել «Невская Газета» թերթը, որի աշխատակիցների մէջ թւած են ռ. ս. դ. բ. կուսակցութեան «փոքրամասնականների» ղեկավարներից շատերը։ Այդ թերթում «Դուման և պրօլետարիատը» յօդուածում պ. Էլմօրը գրում է.

«Պրօլետարիատի բօյկօտը նպատակի չը հասցրեց և ընտրողներից շատերը մասնակցեցին ընտրութիւններին։ Այժմ Դուման ոչ թէ մի խումբ «սև հարիւրակների» կողմից է ընտրված, այլ միլիոնաւոր գիւղացիների, քաղաքացիների և մասամբ բանւորների կողմից։ Այդ պատճառով էլ շատ կոպիտ և անմիտ սխալ կը լինի, եթէ գիտակից պրօլետարիատը մտածի թեթև սրտով «թքել» Դումայի վրա, պնդելով շարունակ, թէ Դուման սխալ կերպով է ընտրված, ուստի և թող նա շուտով կորչի հեռանայ։ Կը նշանակէ՝ բաւական չէ միայն անվերջ քննադատել այն ընտրողական սիստեմը, որը Դումայի հիմքն է կազմում, նոյնպէս և չէ կարելի շարունակ կանդէտներին ծաղրել ու մերկացնել»։

Հետաքրքիր է իմանալ, թէ ինչ կասեն մեր հայ բօյկօտիստները, որոնք չափազանց սիրում են մի տեսակ արարածի նման միշտ ուրիշներին ընդօրինակել և, բօյկօտի խնդրում, Ռուսաստանի ս. դ. բ. կուսակցութեան անունից էին միշտ խօսում։

«Դուման պէտք է քանդել կամ դրսից և կամ ներսից», թութակի նման բղաւում են մեր բօյկօտիստները, բայց նրանք իսկապէս անում են ոչ մէկը և ոչ միւսը, որովհետև իրանք էլ շատ լաւ են իմանում, որ Դուման մի որ և է հոգաբարձական կամ երեցփոխի ընտրութիւն չէ, ուր կարելի է գնալ առանց մի որ և է քաղաքական դաւանանքի, առանց մշակված պարզ ու որոշ ծրագրի։ Դումայի ընտրութիւնները պահանջում են այդ երկուսից թէ մէկը և թէ միւսը, որոնցից դժբաղդաբար բոլորովին զուրկ են մեր բօյկօտիստները, կամ աւելի ճիշտ է ասել, որ նրանցից իւրաքանչիւրը իր առանձին քաղաքական դաւանանքն ու համոզմունքները ունի, որոնք շատ ռելիեֆ կերպով կարող էին երևան գալ, հէնց որ ցանկանան ընտրութիւններին մասնակցել։ Ի՞նչու ուրեմն մի ինչ որ ընտրութիւնների համար ներքին դիսօնանսը հրապարակ հանել և «կուսակցութեան» այնչափ փայփայված պրեստիժը վայր գցել հասարակութեան աչքում։

«Թող ասեն ու անեն ռուս սօց. դեմօկրատները, ինչ որ ուզում են,—այժմ անշուշտ կասեն մեր բօյկօտիստները,—մենք նրանց օրինակից օգտվում ենք միայն այն ժամանակ, երբ այդ մեզ է ձեռնտու»։ Եւ յիրաւի, այդ մարդոց ինչներին է պէտք, թէ հայ ժողովրդի ընտրութիւններին չը մասնակցելը շատ վատ հետևանքներ կարող է ունենալ հէնց նոյն այդ ժողովրդի համար, որի շահերին այնչափ նախանձախնդիր ու պաշտպան են ուզում ձևանալ մեր բօյկօտիստները։

Խ.

ՄԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

—

Երևան, մայիսի 5-ին

Մեր շնորհակալութիւնն ենք յայտնում «Մշակի» խմբագրութեանը, որ նա իր հեղինակաւոր ձայնով մեզ հեռու պահեց մոլորութիւնից։ Մենք չը հրաժարվեցինք ու չը փախանք մեր քաղաքացիական պարտաւորութիւնից և պետութեան բոլոր միւս եղբայրակիցների հետ միասին մենք էլ մասնակցեցինք ընտրութիւններին։ Թող մեր հիւսիսային համաքաղաքացիները հաւատացած լինեն, որ մենք էլ անկեղծ կերպով ցանկանում ենք տեսնել ամբողջ պետութիւնը բարգաւաճ վիճակի մէջ և պատրաստ ենք նրանց հետ միասին աշխատել, մտածել, խորհրդակցել, ծրագրել, կռւել, մաքառել՝ պետութիւնը և նրա բոլոր մասերը բարեկարգելու և երջանկացնելու համար։

Երբ մեր պատգամաւորը ամբողջ պետութեան միւս պատգամաւորների հետ միասին կը խորհեն մեր ընդհանուր ցաւերի մասին, յոյս ունենք, որ ազգը կը հասկանայ մեր ցաւն ու դարդը։

Ինչո՞ւ պէտք է մենք փախչենք ընտրութեան մասնակցելուց։ Երբ ռուս ազգը ինքը գնում է ընտրութեան՝ մեզ ինչ է հասել, մենք ինչո՞ւ խռով կը մնանք նրա ազգային ժողովից։ Խօմ Պետական Դուման յատկապէս մեր դէմ թշնամութիւն չունի։ Ինչ կայ ու չը կայ, լաւ թէ վատ, ընդհանուր է։ Մենք օգուտ ունենք ռուս ազգի ներկայացուցիչների հետ միասին լինելուց և կը գնանք նրա հետ ձեռք ձեռքի տալու, միասին գործելու, միասին մտածելու, միասին ծիծաղելու, միասին լալու, միասին կռւելու, միասին յաղթելու։

Յ.

ԳՈՐԾԻՉԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—

Գառնի Բասարի Դօխկուզ գիւղում անյայտ չարագործների ձեռքով, սպանված է նախկին գիւղական ուսուցիչ վերջերս հասարակական եռանդուն գործիչ—Սահակ Յովհաննեանցը։ Երևանի նահանգի որ անկիւնում ասես որ չեն ճանաչում այդ հերոս նահատակին։ Գառնի-Բասարի երիտասարդութեան թաղն ու պսակն էր ընկեր Սահակ։ Նա մի փայլուն աստղ էր մեր գիւղական մայր հորիզոնի վրա, որ չը խաւարեց մեր ճահիճ կեանքում, շատերի նման չը մոռացաւ դպրոցական հասակից փայփայած սիրուն գաղափարները և իր ամբողջ էութեամբ ձգտում էր իրականացնել կեանքի մէջ այդ բոլորը։ Սա չէր ապրում իր կեանքով, իր ցաւերի-հոգսերի համար, նրա գործունէութեան մէջ անձնական ապահովութիւնը միշտ վերջին տեղն էր բռնում։ Նրա ցաւը, մտածութեան և հոգսերի առարկան միշտ հայ գիւղացին էր իր ծով դարդերով, նա միշտ այնտեղ էր, որտեղ մի հանրօգուտ գործ էր ձեռնարկվում։ Գրասիրաց համեստ ընկերութիւններ, գիւղական փոքրիկ գրադարաններ, որ ցանցի պէս տարածված էին հայ գիւղերում, Սահակի ջանքերով էին գլուխ բերվում։ Նրան է պարտական իր գոյութեամբ Ղամարլու գիւղում երկու տարի առաջ բացված փո-

խաու-խմայողական բանկը: Վերջապէս նրա յորդորների շնորհիւ էր, որ անցեալ աշնան Գանձի-Բասարի գիւղերում միանգամից բացվեցին տասից աւելի դպրոցներ: Գաղափարի զինուոր էր Սահակը, և իր կեանքի նշանաբանն էր՝ «պաշտպանել ժողովուրդը ագահ հարստահարիչներից, պատուաստելով ինքնօգնութեան գեղեցիկ գաղափարը, հասցնել նրան իր իրաւունքների և պարտականութիւնների գիտակցութեան», իսկ այնուհետև, ասում էր նա ոգևորված, գիւղացին ինքը կը տնօրինէ իր բաղդը և կարիք չի զգալ զանազան չարչի վաշխառուների աջակցութեան: Բնականաբար նրա այդ ուղղութեամբ ընթացող, բեղմնաւոր գործունէութիւնը իր դէմ պէտք է զինէր գիւղական ցեցերին: Տարիների ընթացքում դրանք ատամներ էին կրճտացնում նրա յետևից, բայց հանգիստ չունէին, զգում էին իրանց փէշերի վրա նստած, մինչև որ աջողեցրին դաւադրութեամբ վերջ դնել իրանց ազնիւ հակառակորդի կեանքին:

Մարդ սոսկում է մտածելիս, թէ միթէ հայ գիւղացիութիւնը, որ ընդունակ է արտադրել իր միջից Սահակ Յովհաննեանցի նման գաղափարական անհատներ, դեռ երկար պէտք է սնունդ ու սնունդ տայ այն եղեռնագործ երեք վաշխառուներին, որոնք միջոցների խտրութիւն չը գիտեն իրանց հակառակորդներին ապականելու համար, կաշուից դուրս են գալիս անպաշտպան գիւղացուն սարսափեցնելու, ստրկութեան մէջ պահելու համար:

Ռւս. Գրիգորեանց

ՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ ՂՐԻՄ ԹԵՐԱԿՂԶՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ղրիմ թերակղզու հայ գաղթականութիւնը տարածված է այս թերակղզու բոլոր քաղաքներում և համեմատաբար աւելի բարեկեցիկ վիճակ ունի քան թէ Կովկասի շատ տեղերի հայութիւնը:

Թէոդոսիայի Խալիպեան ուսումնարանը կրթական որոշ դեր է խաղացել ժամանակին Ղրիմի հայութեան համար, տալով մի քանի սերունդ, որոնք մինչև օրս էլ կարող են պարծենալ որպէս բանիմաց հայ քաղաքացիներ թէ իրանց օգտակար ծառայութեամբ և թէ ազգային գաղափարներին համակրող և հետևող կարևոր ույժեր: Սակայն վերջիններիս թիւը այնչափ նուազ է, որ մի մի ատուլներ են արդէն նշմարվում Սիմֆերոպոլում, Ղարասուբազարում և թէ այլ տեղեր:

Այնուհետև մեր ծխական դպրոցներն ու պետական ուսումնարանները տեղւոյ հայութեան ոչինչ չեն մատակարարել. չոր ու ցամաք մի քանի անգամներ են տուել, որոնց ըմբռնումը կայանում է լոկ վաճառականութեան և իրանց ընթացիկ գործերը վարելու մէջ: Ազգային բազմաչարչար լեզուն՝ գրականութիւնն ու ընթերցանութիւնը երեսի վրա է ընկած. առաւել նոր սերնդի կողմից, որոնք պետական դպրոցների ծրագրից դուրս ոչնչով չեն հետաքրքրվում:

Իրերի այսպիսի դրութեան մէջ, ժամանակի ապատարար մեծ շարժումն առաջ է բերում մի կենսունակ հարց, մի անյետաձգելի գաղափարական մեծ գործ Ղրիմի հայութեան համար՝—միահամուռ ույժով բանալ Սիմֆերոպոլ քաղաքում մի միջնակարգ դպրոց, որ կարենայ փոխարինել նախկին Խալիպեան ուսումնարանին:

Մատնանիշ եմ անում Սիմֆերոպոլ քաղաքը, որովհետև նա է միակ հայաշատ և յարմարաւոր քաղաքը ամբողջ թերակղզում, թէ իբրև նահանգական քաղաք և թէ երկաթուղու ցանցով կապված միւս քաղաքների հետ:

Նախիջևանի թեմական դպրոցը մինչև օրս ոչինչ չէ տուել Ղրիմի հայութեան և յոյս էլ չը պէտք է ունենալ, քանի որ նա ծառայում է լոկ Նախիջևանի և նրա շրջակայ հինգ հայ գիւղերի մտաւոր սերնդի կրթութեան գործին:

Այդ ապագայ վերաբացվող դպրոցը միջնակարգ լինելով, առաջին տեղը պիտի բռնեն հայոց լեզուն, հայոց գրականութիւնն ու պատմութիւնը և բոլոր առարկաները պէտք է աւանդվին հայերէն՝ բացի ռուսաց պատմութիւնից, ռուսաց լեզուից ու գրականութիւնից և Ռուսաստանի աշխարհագրութիւնից: Ճիշտ այնպէս՝ ինչպէս Թիֆլիսում պ. Աբրահամեանն է կառավարութիւնից թոյլտւութիւն ստացել. ուրիշ խօսքով պէտք է բանալ հայոց գիմնազիոն:

Ղրիմի հայութիւնը բառիս ընդարձակ նշանակութեամբ մոռացութեան է տրված. նա խարխափում է տգիտութեան մէջ, նա ծարաւի է ու այսօր ուժասպառ եղած մի փրկութեան է ակնկալում, մի լոյսի տաճարի, որով նա կարող է իր կորուստը գտնել, իր հանգիստն առնել:

Բեսսարաբիայի հայերն աւ.դէն կորան. մայրենի լեզուն փոխարինած է թաթարականը: Ժամանակ է արդէն, որ ժողովուրդն ինքը մտածէ և գտնէ իր գլխի ճարը...

Անցաւ-գնաց անդառնալի կերպով Ներսէս Ե., Գէորգ Դ. կաթողիկոսների դարը, որոնք իրանց հիմնած ազգային հաստատութիւններով դարեգլուխ են կազմում XX-դարու հայութեան:

Բացի միջնակարգ դպրոցից, շատ կարևոր է նոյն իսկ հոգևոր փոխադրութիւն հաստատել Ղրիմ թերակղզու հայութեան համար՝ իր հոգևոր կառավարութիւնով ու յաջորդով, որ նոյնպէս պէտք է լինի Սիմֆերոպոլում: Քիշինևի հայոց կոնսիստորիան պէտք է փոխադրել Նախիջևան, տեղը հոգևոր կառավարութիւնը տեղափոխել և դարձնել Ղրիմի հայոց հոգևոր փոխանորդութիւն:

Այս երկու հաստատութիւնը ունենալուց յետոյ Ղրիմի հայութիւնը կը սկսէ ծաղկել ու կարճ միջոցում գերազանցել Նախիջևանի և Աստրախանի հայութեան:

Ցանկալի էր այս առիթով Ղրիմի հայութեան ծանօթ բանիմաց անձանց կարծիքն ու ցուցմունքներն իմանալ մամուլի մէջ արտայայտված:

Գարեգին քահանայ Ասրեանց

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՆ

Արտասահմանեան մամուլը Պետական Դումայի բացման և գահական ճառի առիթով բազմաթիւ յօդուածներ է նւիրում: Առհասարակ թերթերը ընդունում են, որ գահական ճառը կազմված է բարեհաճակամ ոգով ժողովրդական ներկայացուցիչների վերաբերմամբ: Սակայն նրանցից շատերը գտնում են այդ ճառի մէջ մի շատ կարևոր թերութիւն,—ամնիստիայի մասին լռութիւն պահպանելը: Գերմանական մամուլից «Berliner Tageblatt» թերթն է ուշադրութիւն դարձնում այդ բանի վրա: Նա ասում է.

«Գահական ճառը, ինչպէս երևում է, կազմված էր այն նպատակով, որպէս զի գրաւէ գիւղացիութեան համակրանքը: Այլ հարց է թէ որքան աջող է կատարված այդ: Թագաւորը հնարաւոր չը գտաւ Դումայի բացումը տօնել ընդհանուր ամնիստիա յայտարարելով: Եթէ նա կը շնորհվի աւելի յետոյ, այն ժամանակ ներման այդ ակտը արդէն կը լինի մի փոքր ուշացած, որովհետև առաջին բարեյաջող վայրկեանը բաց է թողնված»:

Այդ պատճառով լրագիրը կարծում է, որ Դումայի ու կառավարութեան մէջ անխուսափելի է կռիւը: «Frankfurter Zeitung» լրագիրը նոյնպէս յայտնում է նոյն կարծիքը, բայց նա կարծում է, որ կառավարութիւնից իրանից կը լինի կախված ուղղել այդ սխալը:

«Որովհետև Թագաւորի ճառը,—ասում է լրագիրը,—իր մէջ չէր պարունակում ակնկալած ամնիստիան, այսպէս ասած, քաղաքական յանցաւորների համար, ուստի Դումայի հէնց առաջին ճառախօսը՝ Պետրունկեվիչը հարց բարձրացրեց ամնիստիայի մասին: Նրա ճառը բուռն օվացիաների արժանացաւ, որը կառավարութիւնը չէ կարող անուշադիր թողնել: Իսկ եթէ նա անէ այդ, այն ժամանակ ժողովրդական ներկայացուցչութեան հետ լուրջ կօնֆլիկտ առեղծելու մեղաւորութիւնը իր վրա կընկնի»:

Աւստրիական մամուլը նոյնպէս չէ հաւատում, որ Դուման կառավարութեան հետ կարող լինի հաշտ կերպով աշխատակցել:

Այդ կողմից հետաքրքիր է չեխական «Politik» թերթի արտայայտած կարծիքը, որը, ընդհանրապէս, աւելի հակված է պաշտպանելու ռուսաց կառավարութեանը, քան ռուսաց օպպօզիցիային: Թերթը ասում է.

«Ամենքը լարված հետաքրքրութեամբ սպասում էին գահական ճառից ցուցմունքներ, թէ կառավարութիւնը ինչ աստիճանի բաւարարութիւն կը տայ լիբերալ պահանջներին: Այդ տեսակէտից նա հիասթափեցրեց, որովհետև իր մէջ նա ոչ մի որոշ ցուցմունքներ այդ առիթով չէ պարունակում: Նա միայն վկայում է այն լաւ դիտաւորութիւնների մասին, որով ոգևորված է Նիկոլայ II կայսրը: Ինչ վերաբերում է կառավարութեան ապագայ ծրագրին, նա նոյն իսկ ընդհանուր գծերով էլ չէ յիշված ճառի մէջ: Միայն մի հարց,—թէև ճշմարիտ է ամենակարևորն է,—գիւղացիական հարցը, առաջին տեղն է դրված, բայց դրա մասին էլ յիշվում է միայն, որ անհրաժեշտ է պարզել: Այդ պատճառով ոչ մի առիթ չը կայ նայելու ապագայի վրա լաւատեսութեամբ: Այն մեծ յոյսերը, որոնք շաղկապված էին ռուսաց պարլամենտի բացման հետ, սաստիկ պակասել են, և երկիւղոտ հոգսով պէտք է սպասել անցքերի ապագայ զարգացման»:

Ֆրանսիական թերթերն իրանց յայտնած կարծիքներով իրար հետ այնքան էլ համերաշխ չեն, բայց ընդհանուր առմամբ աւելի լաւատեսութեամբ են տրամադրված, քան գերմանականը: Գուցէ, դա մասամբ արդիւնք է այն բանի, որ գահական ճառը հաղորդված էր Պարիզ ոչ բոլորովին ճիշտ արտայայտութեամբ: Այսպէս օրինակ, հետևեալ պարբերւածքի վերջին խօսքերը՝ «Շեշտում եմ, որ պետութեան հոգևոր ուռճացման և բարօրութեան համար անհրաժեշտ է ոչ միայն ազատութիւն, այլ և կարգապահութիւն իրաւունքի հիման վրա», հաղորդել էին՝ «անհրաժեշտ է սահմանադրական պրինցիպների վրա հիմնված կարգապահութիւն» (l'ordre basé sur les principes de la constitution): Այդ դիտաւորեալ յիշատակումը սահմանադրութեան մասին, որը իրօք չէ էլ եղել, ֆրանսիական թերթերի համար ծառայում է իբրև շարժառիթ տեսնելու գահական ճառի մէջ վճռական անջատում անցեալից: Բայց նոյն իսկ ամենաչափաւոր թերթերը, ինչպիսին է «Temps»-ը, որ սովորաբար աւելի հակված է պաշտպանելու ռուսաց կառավարութեանը, շատ էլ լաւատես չէ վերաբերվում:

«Գահական ճառի խօսքերից — ասում է Temps-ը, անկեղծութիւն է փչում, բայց Միապետի մտադրութիւնների ու նրա մինիստրների գործողութիւնների մէջ—մի ամբողջ անդունդ կայ, մանաւանդ Ռուսաստանում: Ո՞վ գիտէ, թէ ինչ կը դառնայ մեծահոգի ու բարի Միապետի ձգտումները ռուտինայի ու սկեպտիկութեան բովում մարզված հին չինովնիկների ձեռքում: Որպէս զի ռուսաց պարլամենտի բացման օրը «ռուսաց երկրի վերանորոգութեան օր» դառնայ, պահանջվում է երկու պայման, որոնք հաւասարապէս անհրաժեշտ են. կառավարութիւնը լիակատար կերպով լինէ շիտակ, և պատգամաւորները՝ լիակատար լօյալ»:

Չափաւոր-արմատական «Siècle» գրում է.

«Դուման բացվեց: Վիճակված է նրան ապրելու արդեօք, թէ մեռնելու վաղահաս մահով: Մենք լաւատես ենք: Մենք համարում ենք Դուման կենսունակ և հաւատում ենք այն բանին, որ բոլոր երիտասարդ առողջ արարածների նման նա էլ ույժ կը ստանայ իր հասակի համաձայն: Կասկած չը կայ, որ Դումայի լիազօրութիւնները բաւականաչափ սահմանափակված են: Նրանից վախենում էին: Նրա մէջ տեսնում էին մի ինչ որ վայրենի գազանի նման բան, և սատրապները, թերահաւատելով իրանց վարպետութեան վրա, սկսեցին այն բանից, որ կտրեցին նրա ճանկերը: Նրանք արմատահան կանէին նրա ատամները, եթէ համարձակվէին: Բայց ճանկերը նորից կաճեն»:

Ապա յիշելով, որ հիմնական օրէնքները յայտարարելուց յետոյ օրէնսդրական կանոնաւոր աշխատանքը անհնարին է դառնում, թերթը աւելացնում է.

«Եթէ Թագաւորի խորհրդականները խոհեմ մարդիկ են, նրանք հանգիստ կը թողնեն հիմնական օրէնքները: Ազգը ուզում է որ իրան լսեն: Նրան խօսելու իրաւունք են տուել: Այդ պատճառով այլ ևս ուշ է: Միևնոյնն է՝ նա կը հարկադրէ լսել իրան»:

Բրիւսելի «Independance Belge» լրագիրը գտնում է, որ գահական ճառի համեմատութիւնը Պետական Դումայի մէջ արտասանված անգլիական ճառի հետ, յոյս չէ տալիս որ ժողովրդական ներկայացուցիչների և կառավարութեան յարաբերութիւնները խաղաղ կընթանան: Լրագրի խօսքերով, գահական ճառը ամեն մի ֆրազի մէջ պարունակում է ինքնակալական տենդենցիա, մինչդեռ Պետրունկեվիչի ճառը մի կոչ է հին րեժիմին վերջ տալու համար, ներբող է ազատութեան համար: Կասկած չը կայ,—ասում է լրագիրը,—որ կը յաղթէ ժողովուրդը, այլ ոչ կառավարութիւնը:

Այդ միևնոյն յայտնած միտքը մենք նկատում ենք և անգլիական մամուլի մէջ: Կոնսերվատիվ լրագիրները, ինչպէս օրինակ «Times» և «Standard» գտնում են, որ ռուսաց պարլամենտը բացվեց ոչ այնքան բարեյաջող նշաններով. կառավարութիւնը և ժողովրդական ներկայացուցիչները կանգնած են բոլորովին տարբեր բևեռների վրա, և որ այդպիսի պայմաններում ընդհարումները նրանց մէջ անխուսափելի են: Ի նկատի ունենալով այդ հանգամանքը, յիշեալ թերթերը կարծում են, որ միայն փոխադարձ զիջումներով կառավարութիւնը և ժողովրդական ներկայացուցիչները կարող կը լինեն ազատել երկիրը նոր ցնցումներից: Ազատամիտ «Daily News»-ը ասում է.

«Այժմ անհրաժեշտ է ցանկալ մի բան, այն է որ տեղի չունենայ կատաստրոֆա, որը կը հարկադրէր Թագաւորին և ժողովրդին իրար հակառակ թշնամական դիրքեր բռնելու: Մենք չենք կասկածում մի այդպիսի կռւի վերջնական ելքի վրա, սակայն նա կարելի կը լինի ստանալ մի այնպիսի թշուառութեան գնով, որը Եւրոպայի ամենանոր պատմութեան մէջ իրա նմանը, զուգահեռը չունի: Եթէ Թագաւորը ընդունում է որ իր ույժը զօրքի մէջ չէ, այլ ժողովրդի մէջ, ապա ուրեմն մենք ապագայի համար վախենալու պատճառ չունենք»:

(Р. В.)

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Երկուշաբթի, մայիսի 8-ին կայացաւ քաղաք. խորհրդի նիստը, որը զբաղվեց հետևեալ խնդիրներով. 1) Քաղաքային վարչութեան կից եղող ջերմուկաբուժական (բալնէօլոգիք) մասնաժողովի կազմը լրացնելու համար գաղտնի քուէարկութեամբ երեք նոր անդամ ընտրվեցան ձայնաւորներից: 2) Արհեստաւորաց ուսումնարանի նորերումս հրաժարված ուսուցիչ պ. Ա. Գ. Մելիք-Ալլահվերդեանցին կենսաթոշակ նշանակելու խնդիրը ենթարկվեց գաղտնի քուէարկութեան. ձայների մեծամասնութիւնը հաստատեց քաղաքային վարչութեան որոշումը՝ տարեկան 600 ր. նշանակելու: Այդ չափ գումարի կենսաթոշակ նոյնպէս որոշեցին գաղտնի քուէարկութեամբ փողոցների մաքրութեան վերահսկիչ պ. Շահրուզադեանին, որը իր պաշտօնը վարում էր 26 տարի և ներկայումս, ծերութեան պատճառով, ստիպված է ծառայութիւնը թողնել: 3) Կարդացվեց Վ. Լունեվիչի խնդիրը՝ դրամական նպաստ բաշխելու իր աղջկան, որը 3 տարի վարել է քաղաքային ուսումնարանում ուսուցչուհու պաշտօն և այնուհետև հիւանդանալով հեռացել է և վերջը մարդու է գնացել: Թեր և դէմ խօսակցութիւնից յետոյ այդ խնդիրը խորհուրդը ձայների մեծամասնութեամբ թողեց անհետևանք. նախապէս ֆինանսական յանձնաժողովը իր կողմից ևս գտել էր, որ խնդիրը արժանի չէ բաւարարութեան: 4) Կարդացվեց կովկասեան Փոխարքայի կողմից մի գրութիւն՝ Թիֆլիսում բազմարուեստեան ուսումնարան բացելու խնդրի վերաբերութեամբ: Այդ գրութիւնից երևաց, որ իր ժամանակ յարուցած այդ խնդիրը մնացել է անկատար, որովհետև Կովկասի նախկին կառավարիչները գտել էին, որ բազմարուեստեան դպրոցը (պօլիտեխնիկում) պէտք է ոչ թէ Թիֆլիսում, այլ Վլադիկավկազում բացվի. այնուհետև Թուրք-հայկական համագումարի նիստերից մէկում այդ խնդիրը նորից արծարծել է մուսուլման պատգամաւորներից մէկը, և կովկասեան Փոխարքան ի պատիւ համագումարի, որոշել է այդ գործը գլուխ բերել և ընտրել է մի յատուկ յանձնաժողով, որին վերջերս հրաւիրվել են մասնակցելու և ինժ. Գ. Մ. Թումանով և ինժեներ Բախմետև: Յանձնաժողովին յանձնված է՝ հոգալ ամենուրեք դրամական հանգամանքութիւններ կատարելու, ուսումնարանի շէնքի մասին նախագիծ կազմելու, տեխնիքական մասի համար հարկաւոր նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելու և այլն: Երբ բոլոր աշխատանքները պատրաստ կը լինեն—կով. Փոխարքան իր կողմից միջնորդութիւն կը յարուցանէ առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեան առաջ ուսումնարանի բացման թոյլտւութեան մասին: Քաղաքային խորհուրդը վճռեց իրան ուղարկած այս տեղեկութիւնը ի նկատի առնել և ըստ այնմ գործել ուսումնարանի բացումը գլուխ բերելու: 5) Քաղաքային ձայնաւորներից մէկը առաջարկում է խորհրդին՝ միջնորդութիւն յարուցանել գեներալ-նահանգապետի առաջ, որ մայիսի 10-ին, ընտրութեան օրը խանութպանները, փոխանակ 8 ժ. փակելու—իրաւունք ունենան 6 ժ. փակելու խանութները, որպէսզի շատերին միջոց տրվի մասնակցելու ընտրութիւններին. բացի այդ՝ միջնորդել, որ պահակազինուորները և կօզակները հեռու պահեն իրանց ընտրողութիւնների համար յատկացրած շէնքերից յատկապէս այդ օրը: Այս առաջարկութեանը՝ որպէս յաւելուած, ձայնաւոր բժ. Վարդանովը առաջարկում է՝ միջնորդութեան ժամանակ նոյնպէս քաղաքային խորհրդի կողմից բողոք յայտնել զինուորական դրութեան դէմ՝ խնդրելով, որ այդ դրութիւնը, որպէս ծանր լուծ ազգաբնակութեան համար—վերացվի օր առաջ: Մի քանի ձայնաւոր յայտնում են, որ վերջին առաջարկը ապարդիւն է լինելու, քանի որ այդ խնդրի վերաբերմամբ մի քանի անգամ բանակցութիւններ են եղել, սակայն իշխանութիւնը մերժել է, առարկելով, որ զինուորական դրութիւնը կը վերացվի միայն այն ժամանակ, երբ քաղաքումս կը վերականգնվի խաղաղ ու անդորր վիճակ: Յարուցած խնդիրների մասին կարծիք է յայտնում և քաղաք. վարչութեան անդամ պ. Ա. Խատիսեանը: Քաղաքային խորհուրդը, իր կողմից որպէս քաղաքի ազգաբնակութեան շահերի թարգման և ներկայացուցիչ, միանգամայն անտարբեր ևս մնալ չէ կարող այսպիսի խնդիրների ժամանակ, ասում է նա, ամեն օր դիմում են լացով ու արտասուքով քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցիչներին բնակիչները՝ իրանց ցաւերի համար մի սպեղանի գտնելու: Այսպէս, օրինակ, ծածկած բազմախանում մէկը սպանվում է անյայտ չարագործից, շնորհիւ զինուորական դրութեան իշխանութիւնը փակում է ութը խանութ, որոնք սպանման տեղին մօտիկ են և խանութատէրերին էլ բանտարկում է՝ պահանջելով նրանցից, որ անպատճառ ցոյց տան սպանողին: Բանտարկվածների կանայք, երեխաները և ազգականները արտասուքը աչքերին դիմում են քաղաքային վարչութեանը—յուսալով, որ նա մի ելք կը գտնէ բանտարկվածների համար, որոնցից մեծ մասը անպարտ և անմեղ են այդ գործում և խանութների ներսը՝ զբաղված իրանց առևտրով, չէին կարող տեսնել սպանողին. այսպիսի դէպքում քաղաք. ինքնավարութիւնը միանգամայն անտարբեր մնալ ևս չէ կարող և ստիպված է որևէ միջամտութիւն և միջնորդութիւն անել: Քաղաքային խորհուրդը այս հարցի մասին զանազան բացատրութիւններ լսելուց յետոյ որոշում է՝ յանձնել քաղաքագլխի պաշտօնակատարին յարուցած խնդիրների մասին որոշ միջնորդութիւն և դիմումն անել ուր հարկն է:

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԷՋ

VI

Քաղաքացիական պսակ.—Քաղաքացիական է կոչվում այն պսակը, որ կատարվում է քաղաքական իշխանութեան ձեռքով՝ քաղաքային վարչութեան մէջ: Օրէնքի առաջ, այն երկիրներում, ուր այդ ձևի պսակն է ընդունված, դա էլ նոյնքան օրինաւոր է և վաւերական, որքան և եկեղեցական պսակն այն երկիրներում՝ ուր պսակի այս ձևն է ընդունված և պարտադիր:

Ինչպէս ասած, պսակը կամ ամուսնութիւնը իբր մի քաղաքացիական կապ, կամ դաշնակցութիւն, պէտք է քաղաքացիական լինի. և այդ այն հիման վրա, որ ամուսնութիւնից առաջ եկած յարաբերութիւններն ու հանգամանքները զուտ քաղաքացիական բնոյթ ունին և կարգադրվում են պետական օրէնքներով: Ամուսնութիւնից առաջ եկած քաղաքացիական գործերի և յարաբերութիւնների համար եկեղեցին ոչ միայն անզօր է ու անիրաւատէր, այլ նաև, որ ամենագլխաւորն է, ամենևին գործ և հոգ էլ չունի, թէ ամուսնութիւնից ինչ քաղաքացիական յարաբերութիւններ են ծագում կամ առաջ գալիս: Եկեղեցին իսկի պէտք էլ չէ այդ գործերը. նա կրօնական ծէսը կատարելուց յետոյ իր ձեռները ետ է քաշում կամ ետ պէտք է քաշէ. և այդ մինչև այն ժամանակ, երբ նրան կը դիմեն իր կապած դաշնը լուծել. և ուրիշ ոչինչ: Ինչպէս այս է, կամ այս պէտք է լինի եկեղեցու դերը ամուսնական խնդիրներում: Անցնենք:

Այն երկիրներում, ուր քաղաքացիական պսակն է ընդունված, ամեն տեղ էլ միևնոյն ձևը չէ պահպանվում. տարբերութիւնները կարելի է բաժանել երեք տեսակի, կամ աւելի ճիշտ ասած, ամուսնական իրաւունքի մէջ յայտնի են երեք ձևի քաղաքացիական պսակներ. 1) Պարտաւորական, երբ ամեն պսակվող քաղաքացի պարտաւոր է քաղաքացիական պսակով ամուսնանալ, որից յետոյ պսակվողի կամքին է թողնվում դիմել և եկեղեցու պսակի խորհրդին. սակայն օրէնքի առաջ պարտաւորական է միայն առաջին պսակը. այսպէս է, օրինակ, Ֆրանսիայում: 2) Ֆակուլտատիվ կոչված պսակի ձև. այսինքն, իւրաքանչիւր ոք, այն երկիրներում, ուր այդ ձևն է ընդունված, կարող է կամ քաղաքացիական պսակի դիմել, կամ եկեղեցական. երկուսն էլ օրինաւոր են, երկուսն էլ վաւերական. այլ կերպ ասած, պսակվողի ազատ կամքը չէ հարկադրվում անպատճառ պսակի որոշ ձև ընդունելու: Այսպէս է, օրինակ Անգլիայում, Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում: 3) Քաղաքացիական պսակի այնպիսի ձև, երբ այդ ձևի պսակը կատարելուց յետոյ, պետական օրէնքները պարտաւորական են հաշւում, դրանից անմիջապէս յետոյ, պսակի խորհուրդ կատարել նաև եկեղեցում, այսինքն, միաժամանակ պարտաւորական են երկու ձևն էլ, նախ քաղաքացիականը և ապա եկեղեցականը: Պսակի այդ երրորդ ձևն ընդունված է, օրինակ Իտալիայում:

Անձնական համոզումս այն է, որ պսակի ամենալաւ ձևը քաղաքացիականն է, որ եկեղեցին պէտք է հրաժարվի, աւելի ճիշտ ասած՝ եկեղեցին պէտք է զրկել այդ գործերին միջամտելու իրաւունքից. նա այդտեղ ոչ մի գործ և հաշիւ չը պէտք է ունենայ. նա նոյն իսկ ծխական մասը չը պէտք է կատարէ: Սակայն կան և անագին թւով մարդիկ, որոնք կապված են եկեղեցու հետ շատ հանգամանքներով, որոնց մէջ դեր են խաղում կրօնական զգացմունքներ, համոզումներ, նախապաշարմունքներ և այլն. մի հանգամանք, որ ոչ մի օրէնսդիր մարմին իրաւունք չունի ի նկատի չառնել, չը յարգել: Այդ հիման վրա մեզանում առ այժմ իրագործելի է ֆակուլտատիվ կոչված քաղաքացիական պսակը. ինչպէս տեսանք, այդ ձևի պսակը թոյլ է տալիս և եկեղեցական պսակի օրինաւորութիւնը: Այս ձևով չեն վիրաւորվում մարդկանց կրօնական զգացմունքները, այլ ընդհակառակը օրէնքով պաշտպանվում և բաւարարութիւն են ստանում:

Մեզանում պսակի որ ձևն էլ ընդունվելու լինի, թէկուզ եկեղեցական պսակի պարտաւորական լինելը, բայց մի անգամ ամուսնանալուց յետոյ, նրանցից ծագած յետագայ բոլոր քաղաքացիական յարաբերութիւնները՝ ժառանգական, ամուսնալուծական, և այլն, բոլորը պէտք է կարգադրվեն քաղաքացիական իշխանութեան ձեռքով. իսկ որ գլխաւորն է, այդ յարաբերութիւնները, որ մեր ներկայ օրէնսդրութեան մէջ չափազանց թերի են և աբառաւոր՝ երբեմն անարդարութեան չափ, պէտք է փոխվեն ու կարգաւորվեն, ու մօտենան քաղաքակիրթ երկրներում գործադրվող օրէնսդրութիւններին՝ ի նկատի առած նաև տեղական հանգամանքները:

Վերջին խօսք.—Երբ եկեղեցին չէ հոգ տանում ամուսնութիւնից ծագած քաղաքացիական յարաբերութիւնների մասին, անկարող է նոյն իսկ միջամտել այդ գործերում, այլ թողնում է քաղաքական իշխանութեանը: Դրա հակառակ, երբ քաղաքացիական պսակը, իբր աշխարհական իշխանութեան կապած դաշինք, պայմանագիր, իր հիմքումն ունի դրանից առաջ եկած քաղաքացիական յարաբերութիւնները, նրանց կանոնաւորումն ու արդարացի կերպով կարգադրութիւնը, բնական է, որ այս վերջին ձևի պսակն է ամեն կողմից գերադասելի ու նախապատիւ:

Անցնենք յաջորդ խնդիրներին:

Ավար

ԻՄ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

Իմ արժանապատւութիւնից ստոր համարելով պատասխանել ինսինուացիաներով և կուսակցական նեղ կրքերից բորբոքված ատելութեամբ լի այն բացատրութեան, որ «Ալիք» լրագրի մէջ տպվել է Մ. Դ. ստորագրութեամբ, ես պարտք եմ համարում միայն մատնացոյց անել, թէ ինչպէս «նպատակը արդարացնում է միջոցը» ճիզվիտական սկզբունքը գործադրվելով այդ բացատրութեան մէջ, յօդուածագիր Մ. Դ. դիտմամբ, առանց խղճահարվելու, վերագրում է ինձ այն մտքերը, որ ես առաջ էի բերել իմ դասախօսութեան մէջ իբրև «Սարանա» լրագրից քաղված կտորներ և այն էլ առաջ է բերում խեղաթիւրելով, յեղաշրջելով: Գալով այն կտորին, թէ իբր Խաժակի և Թոփչեանի «իմաստալից» ճառերը (իմա ճռճռան, անմիտ, անհեթեթ կրկնութիւնները) արժանացել են բուռն ծափահարութիւնների, դրան կը պատասխանեմ. այո, ծափահարութիւնների այն կլակօրների, որոնք ամեն տեղ հետևում են ստուերի նման այդ երկու պարոններին և որոնք միայն մի միսիա ունեն—ծափահարել այդ պարոններին, ինչ տեսակ յիմարութիւններ էլ արտասանեն նրանք:

Մ. Դ.-ի պէս մարդկանց զայրոյթը և փրփուրը հասկանալի է, նրանք լաւ զգում են, որ ժողովուրդը նոյնպէս գիտակից է, թէ ով է իր կեղծ և անկեղծ բարեկամը, ով է իսկական ժողովրդասէրը և ով է շլօրված ժողովրդասէրը:

Սպասեցէք մի քիչ էլ պարոններ և ձեր դիմակը կը պատռվի ու ձեր կատարեալ մտաւոր սնանկութեան և մռայլ ագիտութեան պատկերը կարտափայլէ ամենքի առաջ, իսկ առ այժմ յեղաշրջեցէք փաստերը որքան կամենաք, թող Թոփչեանի և Խաժակի պէս խղճուկ բարոյական և մտաւոր թզուկները իրանց բարձր համարեն Մ. Կովալևսկու պէս մարդկանցից և չը դիմանալով քննադատութեան, միակ ելքը դրա դէմ համարեն՝ թէ «ինչպէս համարձակեցին կադէտները քարոզել, թէ Դումայի բօյկոտը քաղաքական տհասութիւն է»: Այո, կադէտները այդ տեսակ ողորմելի սպառնալիքները արհամարհելով միշտ կասեն և կը կրկնեն, թէ Դումայի բօյկոտը ներկայ դէպքում ցոյց է տալիս ձեր կատարեալ մտավախութիւնը, քաղաքական խակութիւնը և սնանկութիւնը:

Ձեմ կարող մատնացոյց չանել և մի ուրիշ խեղաթիւրման վրա, որ թոյլատրել է «Ալիքի» յօդուածագիրը, ասելով թէ Վերմիշեանի կարճ պատասխանը հակաճառողներին (մայիսի 6-ի դասախօսութեան ժամանակ) ոչինչ չը բացատրեց և նոր տարաձայնութիւնների հիմք տուեց: Դա կատարեալ ստութիւն է. բոլոր ներկայ եղող հանդիսականները, բացի, ի հարկէ, կլակօրներից, իբրև խղճմտանքաւոր մարդիկ կը վկայեն, որ Վերմիշեանն իր պատասխանով ջարդուփշուր արեց կեղծ սօցիալիստների բոլոր բարբանջանքները:

Հ. Առաքելեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի «պատրիօտների» ընկերութեան անդամները հեռագրով մի ուղերձ են ուղարկել Թագաւորին, որով խնդրում են ամնիստիա չը շնորհել քաղաքային և կրօնական գործերի վերաբերմամբ:

—

Թիֆլիսի նահանգական դատարանի դատախազական մասը առաջարկել է դատարանին մի մեղադրական արձանագրութիւն, որով մեղադրում է «Кавк. Мысль» թերթի խմբագիր երդուեալ-հաւատարմատար Ի. Մ. Դոլուխանեանին յիշեալ թերթի № 19-ում «Временное затишье» յօդուածը տպագրելու համար:

—

Շաբաթ, մայիսի 5-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի ամառային այգում, յօգուտ մանուկների խնամատար ընկերութեան կայացաւ ժողովրդական զբօսանք վիճակախաղով և երաժշտութեամբ, որը առանձին աջողութիւն չունեցաւ: Հետևեալ օրը, մայիսի 6-ին, կիրակի, յօգուտ Թիֆլիսի էժանագին և ձրի ճաշարանի կայացած ժողովրդական զբօսանքը գրաւել էր մեծ բազմութիւն և ամեն կողմից աջողութիւն ունեցաւ և լաւ արդիւնք տուեց գործին: Զբօսանքի կարգադրիչները առանձին խնամք էին գործ դրել ծրագիրը բազմակողմանի ու գրաւիչ դարձնելու յաճախորդների՝ թէ հասակաւոր և թէ մանուկների համար, և բարեխղճութեամբ կարգադրել էին ամեն ինչ այդ օրը:

—

«Իրշադը» հաղորդում է, որ թոյլտւութիւն է ստացվել Բագւում հրատարակելու մի հայ-թուրքական լրագիր «Դավէտ»—կոչ—անունով, որի նպատակն է լինելու բարւոք ու համերաշխ յարաբերութիւններ հաստատել երկու ժողովուրդների միջև:

—

Քաղաքային խորհրդի վերջին նիստում իրաւասուներից մէկը նկարագրելով Աւճալեան ժողովրդական ընթերցարանի և թատրոնական ներկայացումների համար գոյութիւն ունեցող լսարանի շինութեան ներկայ քայքայված և անբարեկարգ վիճակը, որի շնորհիւ ժողովրդական ընթերցանութիւնները և թատրոնական ներկայացումները կանգ են առել—առաջարկեց մի փոքրիկ գումար մտցնել նախահաշվում, որպէս լրացուցիչ ծախս յիշեալ լսարանը բարեկարգելու և նորոգելու համար. խորհուրդը ի նկատի ունենալով լսարանի օգտակարութիւնը, հաւանութիւն տուեց այս կարծիքին և յանձնեց քաղաք. վարչութեանը այդ ծախքը ի նկատի ունենալ հաշուեկշռի ժամանակ, նախապէս հետազօտելով լսարանի պակասութիւնները:

—

Քաղաքային խորհրդի վերջին նիստում հարց յարուցվեց քաղաքիս էլեկտրաքարշի անկանոն շարժման մասին: Քաղաքի անունից ընկերութեան մէջ կայացած պայմանագրի համաձայն էլեկտրաքարշի երթևեկութիւնը՝ ամառը պէտք է դադարի գիշերվայ ժամի $11^1/_2$-ին, իսկ մայիսի 1-ից—գիշերվայ ժամի 12-ին, այն ինչ ներկայումս վագոնների երթևեկութիւնը դադարում է ժամի 11-ին, որը հասարակութեան համար մեծ անյարմարութիւններ է ներկայացնում և խախտում է պայմանագիրը: Վարչութեան անդամ պ. Խատիսեանի բացատրութիւնից երևում է, որ ծառայողների ու էլէքտրաքարշի վարչութեան մէջ տարաձայնութիւնները, իր ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, կը վերանայ մի քանի օրից յետոյ և վագոնների երթևեկութիւնը կը կատարվի կանոնաւոր կերպով և համաձայն պայմանագրի՝ տարվայ եղանակների համար կազմած աղիւսակի ժամերով:

—

«Кав. Мысль» թերթին հեռագրում են Գանձակից մայիսի 7-ին, որ գաւառապետ Բէկոտը դատապարտված է մի ամսվայ բանտարկութեան:

—

Իշխ. Գ. Ի. Թումանեանը թոյլտւութիւն է ստացել հրատարակելու Թիֆլիսում ամենօրեայ, ռուսերէն լեզւով, հասարակական-քաղաքական և գրականական մի թերթ «Перекаты» անունով, իր խմբագրութեամբ:

—

Մայիսի 8-ին, երեկոյեան ժամի 10-ին, Բազրնայա փողոցի վրա Արշիվանիձէի տան մէջ գտնվող պարսկահպատակ Ղազար Յովսէփեանցի հացի խանութն են մտնում 5 հոգի չարագործներ զինված ատրճանակներով և խենջալներով ու փող են պահանջում: Մերժումն ստանալով, չարագործներից մէկը 4 անգամ ատրճանակ է պարպում ծառայողների վրա, իսկ միւսները դրամարկղից հանում են փողերը: Արձակված գնդակներով վիրաւորվում է ծառայող Դաւիթ Վարդանեանը, իսկ խանութպանը բռնում է ատրճանակ արձակողին և ուզում է խլել նրա ատրճանակը ձեռքից: Աղմուկի ձայնին օգնութեան են վազում հարևանները և ոստիկանութիւնը: Գողերը փախչում են տանելով իրանց հետ 120 րուբլի, իսկ մէկին, ատրճանակ արձակողին, աջողվում է բռնել: Կալանաւորը իմերել է՝ Գալականիա ազգանունով: Ինչպէս լսում ենք, նա խոստովանելու յայտնել է իր ընկերների անունները: Վիրաւորի վէրքը վտանգաւոր չէ:

—

Ամսիս 8-ին, երեկոյեան 6 ժամին, երբ խանութները փակում էին, Հայոց բազարում, ոսկերիչ Գ. Յարութիւնեանցի խանութն է մտնում մի իմերել և ուղղելով ատրճանակը ոսկերչի վրա, պահանջում է նրանից տալ օրվայ ծախսը, հակառակ դէպքում, եթէ չը տայ և ձայն հանի՝ կը սպանվի: Ոսկերիչ Յարութիւնեանցը երկիւղից տալիս է իր դրամարկղում գտնված 300—500 ր. կանխիկ դրամը, մի ոսկէ ժամացոյց և այլ ոսկեղէն և կէս ֆունտի չափ էլ չը հալված ոսկի: Չարագործը դուրս գալով «Սեբեբեանի բեաղ» կոչված փողոցով գնում անհետանում է: Թէև շատերն են տեսնում կատարվող երևոյթները, բայց երկիւղից ոչ ոք ձայն չէ հանում: Ոստիկանութիւնը բացակայում էր:

—

Բագուի նաւթարդիւնաբերողների համագումարին ուղարկվում են՝ ֆինանսների մինիստրութիւնից—Փոխարքայի խորհրդի անդամ Ն. Ֆ. Զանկովսկին և ներքին գործերի մինիստրութիւնից—Փոխարքայի մօտ առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ Վ. Ս. Տօլստօյ:

—

Բագւում գտել են գաղտնի տպարան: Տպարանում եղել են տպած թռուցիկներ և մի մակեդոնական ձևի պատրաստի ռումբ: Ձերբակալված է մի մարդ: Բագուի լրագիրներից երևում է, որ տպարանը պատկանում էր կոմմունիստ-անիշխանականներին:

—

Պետերբուրգի լրագիրները լսել են, որ զինուորական մինիստր Ռեդիգերի կարգադրութեան համաձայն, զինուորական օրկեստրներին կարգելվի նուագել մասնաւոր այգիներում, որովհետև օրկեստրները զինուորական գնդին են պատկանում և պէտք է ծառայեն բացառապէս իրանց մասերին: (Т. Л.):

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կարգադրութեան համաձայն, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, Ռուսաստանի միջնակարգ դպրոցների սաներին կարձակեն ամառային արձակուրդների համար մայիսի 17-ին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

Կարևոր որոշումն: Ապրիլի 26-ին պարլամենտը մի կարևոր որոշումն կայացրեց: Պատգամաւոր Վիվիէն առաջարկութիւն մտցրեց պարլամենտը այն մասին, որ անգլիական կառավարութիւնը իր վրա վերցնի նախաձեռնութիւնը՝ սպառազինութիւնների ընդհանուր կրճատման մասին առաջիկայ Հաագեան կօնֆերենցիայում: Վիճաբանութիւններին մասնակցող Բալֆուրը այդ առաջարկի դէմ խօսեց, հաւատացնելով, որ զինաթափութեան նախաձեռնութիւնը պէտք է չը պատկանէ Անգլիային, այլ ուրիշ պետութիւններին: Սակայն արտաքին գործերի մինիստր Գրէյ հրաժարվեց ընդունել այդ տեսակէտը: Նա յայտնեց, որ Անգլիան միւս պետութիւնների հետ համահաւասար զգում է սպառազինութիւնների բեռնի ծանրութիւնը, ուստի անհրաժեշտ է այդ խնդիրը ենթարկել Հաագայի կօնֆերենցիայի քննութեան, և կառավարութիւնը կատարելապէս միանում է Վիվիէնի առաջարկին: Այդ յայտարարութիւնից յետոյ առաջարկը ընդունվեց առանց քուէարկութեան:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մայիսի: Նիստը բացվում է ցերեկվայ ժամի 12 և 20 րոպէին: Նախագահը գրաւում է նախագահական աթոռը: Մինիստրների աթոռները դատարկ են, Պետական Խորհրդի լօժայում ներկայ են Խորհրդի անդամներից 7 հոգի միայն: Բանալով նիստը, նախագահը զեկուցանում է, որ կատարելով Դումայի յանձնարարութիւնը—պրէզիդիումը վճռեց ուղերձը Կայսրին ներկայացնել մի առանձին պատգամաւորութեան միջոցով, որ բաղկանալու է Դումայի Նախագա-

հից, Նախագահի երկու օգնականներից, Դումայի քարտուղարից և սրա օգնականներից մէկից: Ներկայանալու Թոյլտւութիւն ստանալու առիթով նախագահը արդէն ամենահրապարակ միջնորդութիւն է յարուցել: Իսկ պատասխան ստացուել է Գօրէմիկինի նամակը՝ ուղղված Դումայի նախագահին, որ յայտնում է թէ ուղերձը ներկայացնելու են ինչպէս Դումայի նախագահը, այնպէս էլ Պետական Խորհրդի նախագահը ամենապատակ զեկուցագրի հետ: Նովգորոդցեվ (Եկատերինօսլաւի նահանգի կողմից) յայտնում է ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան պարլամենտական ֆրակցիայի մշակած հետեւեալ նախագիծը. «Գտնելով, որ գահական ճառին պատասխանող ուղերձի նշանակութիւնը կայանում է իրա բովանդակութեան այլ ոչ թէ ներկայացնելու միջոցի մէջ, Դուման անցնում է հերթական հարցերին և կողմնակից է քննութիւնների կրճատման այդ հարցի առիթով, որ ոչ մի կերպ չէ վիրաւորում Դումայի վեհապետական իրաւունքներին և գերագոյն նշանակութեան»: Ալադին (Սիմբիրսկի նահանգի կողմից) գտնում է, որ Դումայի առաջին քայլը՝ անցնելու խօսքից դէպի գործ արգելաւորի է հանդիպել: Դումայի պատգամաւորութիւնը չէ ընդունված, թէև միշտ բոլոր պատգամաւորութիւնները ընդունվում են բարձրագոյն իշխանութեան կից: Ընդգծելով այդ, հռետորը մատնացոյց է անում, որ ժողովուրդը կը լսէ բոլոր այս ամբիոնից ասածները և կը գնահատէ Դումայի գործունէութեան դէմ պատնէշացրած դժուարութիւնները: Կովալեվսկին օրինակներ է բերում Անգլիայի և Գերմանիայի պարլամենտական փորձառութիւնից, ուր ուղերձները յանձնվում են առանց ձևական հանդիսաւորութեան և առաջարկում է ընդունել առաջարկած եզրակացութիւնը: Նաբօկովը ցոյց է տալիս զանազանութիւնը շնորհների առիթով միջնորդող պատգամաւորութիւնների և Դումայի պատգամաւորութեան մէջ, որը կրում է բոլորովին տարբեր բնաւորութիւն: Դուման կամեցաւ ուղերձի յանձնման գործը տանել աւելի լաւ ճանապարհով, ըստ իր կարծիքի, բայց երևաց, որ արդէն ուրիշները մշակել են մի ուրիշ միջոց, որը սպառնում է փոխել հէնց իրա ուղերձի նշանակութիւնը: Էութիւնն է կարեւոր և ոչ թէ ձեւ. առաջարկում է ընդունել առաջարկած եզրակացութիւնը:— Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան եզրակացութիւնը առաջադրվում է ի քուէարկութիւն և ընդունվում է միաձայն: Նախագահը սկսում է յաջորդաբար կարդալ իր ստացած յայտարարութիւնները: Քարտուղարը կարդում է ագրարային հարցի վերաբերեալ օրինագիծը, որ մտցրել էր ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան պարլամենտական խմբակը: Նախագահը կարդում է ստացված մի շարք շնորհաւորական հեռագիրներ:

ԿՕՐՆԻԼԵՎԸ յայտնում է, որ անհրաժեշտ է քննութեան ենթարկել ամնիստիայի նախագիծը: Նաբօկովը պարզաբանում է, որ այդպիսի նախագիծ Դումա չէ մտցրված:—Դուման ապա անցնում է մասնաժողովի՝ անդամների լիազօրութիւնների առիթով կազմած կանոնների յօդուածային քննութեան:

Մեր մէջ պրակտիկան դեռ չէ կարողացել հաստատվել և արդեօք մեր ուղերձը կը մատուցանվի այն ձևով, որը մենք ենք ընտրել, թէ ուրիշ կարգով—մեր հայրենիքի շահերի, մեր երկրի գործի համար հետեւանք չէ կարող ունենալ: Թագաւորը նորերս մեզ անուանեց լաւագոյն մարդիկ: Ոչ միայն լաւագոյն, այլ և առհասարակ օրինաւոր մարդիկ իրանց համար կանոն են դնում քննել ճշմարտութիւնը: Մենք ճշմարտօրէն և անկեղծօրէն ասացինք Թագաւորին, թէ ինչ ենք մտածում Ռուսաստանի ժամանակակից դրութեան մասին և ինչ ճանապարհներ համարում ենք համապատասխանող այժմեան հանգամանքներին՝ ներքին խաղաղութիւնը, անդորրութիւնը և բարեկեցութիւնը վերականգնելու համար: Մենք այդ արինք, իբրև օրինաւոր մարդիկ, եթէ ոչ իբրև լաւագոյն մարդիկ, խօսք տալով որեւէ անպէտք շողոքորթութիւնից և, անշուշտ, այդ էլ ցանկանում էր Թագաւորը մեզ պէս խորհրդականներից: Կարծում եմ, որ ուղերձը յանձնելու ձևի ընտրութեան մէջ, որի վրա նա կանգ է առել, չը կայ ոչ մի ուղղակի կամ անուղղակի պախարակութիւն մեր գործունէութեան համար: Թագաւորը ստացաւ մեզանից այն, ինչ որ ակնկալում էր—անկեղծ, ճշմարիտ խորհուրդ այն մասին, թէ ինչ պայմաններով կարելի է վերահաստատել ներքին խաղաղութիւնը մեր պետութեան մէջ: Մենք կատարեցինք մեր պարտաւորութիւնը և ես հաւատացած եմ, որ ոչ մի հիմք չը կայ չանցնել ուղղակի, առանց առանձին պատճառաբանութեան, հերթական հարցերին (ծափահարութիւններ):

Ներքին գործերի մինիստրին հարցապնդում անելու վիճաբանութիւնների ժամանակ խօսք խնդրեց պետական կօնտրօլեօրը. «Պատիւ ունեմ զեկուցանել Պետական Դումային, որ ներքին գործերի մինիստրը անպատճառ ցանկանում էր լինել ներկայ հարցապնդման ձևակերպութեան ժամանակ: Այդ նպատակով մինիստրը եկաւ ժամը 3-ին. բայց տեսնելով որ ժամանակաւոր կանոնների յօդուածների վիճաբանութիւնները Դումայի անդամների իրաւունքների սահմանների մասին կարող են երկար քննութեան, գնաց, մտադրվելով վերադառնալ այն ժամանակ, երբ կը քննվի այդ հարցը: Ներքին գործերի մինիստրը չը կարողացաւ գալ և ես իմ պարտականութիւնս եմ համարում ներկայ եղող ժողովի անունից յայտնել, որ ներկայ հարցապնդումը կընդունվի և Պետական Դումային կը տրվի բոլոր բացատրութիւնները և պահանջվող տեղեկութիւնները այն ժամանակամիջոցում, որ ցոյց է տրված Պետական Դումայի կանոնների մէջ: Ես ստիպված եմ սահմանափակել իմ խօսքը ձևական մի լուրով, հարցապնդման ընդունելու մասին, չը մտնելով գործերի քննութեան մէջ ըստ էութեան, ներկայումս անհրաժեշտ տեղեկութիւններ չունենալուս պատճառով»:

ՆՈՎԳՈՐՈԴՑԵՎ (Եկատերինօսլավսկայա նահանգ), իրան ներկայացրած բէզօլիւցիային աւելացրեց. «Երբ մենք ընտրում էինք ուղերձը ներկայացնելու այն ճանապարհը, որի վրա կանգ առանք, մենք կամենում էին ընտրել մեր կարծիքով ամենից պատշաճաւոր, ամենից պատուաւոր ձև: Բանից դուրս եկաւ, որ մի յայտնի ճանապարհ կայ ուղերձը ներկայացնելու համար թէ Պետական Խորհրդի կողմից և թէ Պետական Դումայի կողմից: Եթէ մեր պատասխանի ձևը, որ մենք ընտրել ենք, աւելորդ համարվեց, մենք յամենայն դէպս կարող ենք ասել, որ մեր կողմից արեցինք այն, ինչ պարտաւոր էինք անել: Ինչ վերաբերում է հէնց իրան՝ ձևին, նա այնքան քիչ նշանակութիւն ունի համեմատած գահական ճառին մեր պատասխանի մեծ նշանակութեան հետ, որ այստեղ, Պետական Դումայում, տեղը չէ երկարատև վիճաբանութիւններ շարունակել այդ առիթով: Ձևը կարող է այս լինել և ուրիշը, բայց հէնց ակտը ինքը արդէն անջնջելի տառերով դրոշմված է պատմութեան սահմանների վրա: Դա մեծ պատմական ակտ է, որը բարդացնել ոչինչ չէ կարող և ոչ մի բան չէ կարող կանգնեցնել և նսեմացնել այն բարձր հիմնարկութեան վեհապետական իրաւունքները և ծայրագոյն նշանակութիւնը, որի անդամներ մենք պատիւ և բաղդ ունենք լինելու: Ես կառաջարկէի հասարակ անցնում հերթական հարցերին, մի և նոյն ժամակ կը յիշեցնեմ, որ մեզ վիճակված է զբաղվել էական ընթացիկ գործերով, չէ կարելի յետաձգել: Նա չափազանց նշանաւոր գործ է: Այսօր մենք մտցնում ենք առաջարկութիւն ագրարային հարցը մշակելու համար յանձնաժողով հիմնելու մասին: Մենք մտցնում ենք յայտարարութիւն օրէնսդրական նախաձեռնութեան և անձի անձեռնմխելութեան մասին: Մեր հերթական գործերը—դա առաջնակարգ, արտակարգ նշանակութիւն ունեցող գործ է, դա առաջին գործ է, որի մասին մեր սիրտը ցաւում է և որի մասին ռուս երկիրը հեծում է, և մի նոր ամենանշանաւոր առիթ, որպէս զի կանգ չառնելով անցնենք դէպի մեր մեծ, ահագին և պատմական գործերին: (Երկարատև ծափահարութիւններ):

ԱԼԱՏԻՆ (Սիմբիրսկի նահանգ): Երբ հարց է տրված մանր էտիկէտի մասին մի կողմից և իր կարիքների մասին յայտարարող ժողովրդի մասին միւս կողմից, կասկածներ չեն կարող լինել այն մասին, թէ ո՞ր կողմը պէտք է կանգնել: Կարծում եմ, պէտք է համարձակ յայտնել, որ մենք կանգնում ենք ժողովրդի կողմը, այդ պատճառով ես օգտվում եմ ներկայ դէպքից, որպէս զի այս ամբիօնից դիմեմ նրանց, որոնք ուղարկել են մեզ այստեղ, և նրանց ուշադրութիւնը դարձնել այն հասարակ և պարզ դէպքի վրա, երբ մենք հնարաւորութիւն ձեռք բերինք, վերջապէս, անել առաջին քայլը, երբ կարելի էր, վերջապէս, պարզ և որոշ կերպով ասել մեր ասելիքը: Հէնց այս վայրկեանին մենք լսում ենք, որ մեր պատգամաւորութիւնը ընդունված չէ: Ես չեմ ուզում ասել, որ անյաղթելի արգելք է տրված, որ մեզ հնարաւորութիւն չէ տալիս շարունակելու մեր աշխատանքը, ոչ, արգելքը անկասկած խոշոր է, բայց ոչ բոլորովին բաւարար՝ մեզ կանգնեցնելու համար մեր ստեղծագործական աշխատանքի մէջ: Միւս կողմից պարտք եմ համարում յայտնել ժողովրդին, որ իմ գործունէութեան առաջին քայլերում ես չը հանդիպեցի առ այժմ այն ըմբռնման, որ կարելի էր սպասել. ադմինիստրացիան պարտաւոր էր ամեն ջանք գործ դնել, որպէս զի պատգամաւորութիւնն ընդունվէր ծայրագոյն իշխանութեան կողմից: Ես դիմում եմ ժողովրդին և ասում եմ. «Նայեցէք, ձեր ներկայացուցիչները կը գործեն, բայց այնպէս, որ նրանց իւրաքանչիւր քայլը խոչընդոտների կը հանդիպի, որոնց վրա, վերջապէս, կարող է խորտակվել մեր եռանդը: (Ծափահարութիւններ):

ԿՕՎԱԼԵՎՍԿԻ (Խարկովի նահանգ): Պետական Դուման իմաստնաբար վարվեց, ընտրելով ամենապատկառելի ձև յանձնելու Թագաւոր Կայսրին ուղերձը գահական ճառին: Այդ ձևը դեռ նորերս սովորական էր մի այնպիսի պահպանողական երկրում, որպէս Անգլիան է: Այնտեղ ուղերձի մատուցումը մինչև անգամ աւելի հանդիսաւոր էր լինում: Համայնքների ժողովի բոլոր անդամները ուղեկցում էին իրենց նախագահ-սպիկէրին և կանցլէրին և լորդերի ժողովի նախագահին մինչև պալատի մուտքը, ապա կանցլէրի հետ միասին մտած սպիկէրին իրաւունք էր տրվում հաղորդելու անյապաղ Թագաւորին համայնքների ժողովի մտքերը և ցանկութիւնները: Ապա այդ ձևը համարվեց աւելորդ, չափազանց հանդիսաւոր, որ շատ ժամանակ էր խլում և խանգարում էր պարլամենտական կեանքի խաղաղ ընթացքը: Այդ պահպանողագոյնը բոլոր երկիրներից վերջին ժամանակներս աւելի պարզ ձև ընդունեց. ուղերձը յանձնվում է պալատական վարչութեանը պատկանող երկու անձանց միջոցով, այնպէս որ նախապատւութիւնը տրվում է նրանց, որոնք միևնոյն ժամանակ համայնքների ժողովի անդամ են: Գերմանական բէյխստագը իր բէգլամենտում նոյնպէս կանգ առաւ այդ աւելի հանդիսաւոր ձևի վրա, այն ինչ պրուսական սովորութիւնը բոլորովին ուրիշ է—ուղերձը գրաւոր կերպով հաղորդվում է մինիստրութեան կամ հօֆմարշալի միջոցով:

8 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Լրագիրները հաղորդում են, որ Դումայի նախագահ Մուրոմցեվը ստացել է պաշտօնական տեղեկութիւն, թէ ուղերձը ներկայացնելու համար ընտրված Դումայի պատգամաւորութիւնը չի ընդունվի և ուղերձը պէտք է պէտք է ուղարկվի պալատական մինիստրի միջոցով: Այդ մասին այսօր Դումային կը զեկուցվի: Այսպիսի տեղեկութիւն ուղարկված է նաև Պետական խորհրդի նախագահին: —Լրագիրները հաղորդում են, որ սահմ.-ռամկավարների կենտրօնական կօմիտէտը որոշել է Պետական Խորհրդի մէջ կազմել կադէտային ֆրակցիա, որը կազմի մէջ մտան Խորհրդի անդամներից 12-ը: Դումային կառաջադրվի 30 պատգամաւորների ստորագրած առաջարկութիւնը, որով նրանք խնդրում են անմիջապէս քննել ագրարային հարցը Դումայում, որի համար ցանկալի են համարում կազմել 13 անդամներից բաղկացած պարլամենտական մի մասնաժողով:

ՄՕՍԿՎԱ, 7 մայիսի: Վաղը լրագիրները լոյս չեն տեսնի:

ԲՐԵՍՏ-ԼԻՏՕՎՍԿ, 7 մայիսի: Քաղաքի կենտրօնում ատրճանակով սպանված է պրիստաւի օգնական Օգանէսօվը: Մարդասպանը ազատ է:

ԿԻԵՎ, 7 մայիսի: «Послѣдния Новости» լրագրի այսօրվայ համարը գրաւած է, որովհետև այդ լրագրի մէջ բերված էր «Русск. Вѣд.»-ից Փօրէսի «Պետական Դումայի մասին» յօդուածը: Լրագիրը դադարեցրած է զինուորական դրութեան ամբողջ ընթացքում: Խմբագիրը պատասխանատուութեան է ենթարկվում 136 յօդուածի հիման վրա:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մայիսի: «Օրէնքների ժողովածուի»-ի մէջ հրատարակված են Բարձրագոյն ուկազներ, որոնցով հրամայվում է Դումայի ընտրութիւնները կատարել՝ Տօբօլսկի նահանգում մայիսի 15-ին, Ենիսէյսկի նահանգում՝ մայիսի 30-ին, Ուրալեան շրջանում՝ մայիսի 15-ին, Ուրալեան շրջանի օտար տեղերի ընտրեալների շրջանային ընտրութիւնը՝ 25-ին, Տուրգայսկի շրջանում՝ 88-ին, Աստրախանի նահանգի կալմիկների ժողովը՝ 12-ին, Աստրախանի կիրգիզների՝ 28-ին, Քութայիսի, Գանձակի և Երևանի նահանգներում և Ղարսի ու Թէրէքի շրջաններում՝ մայիսի 16-ին, Թիֆլիսի նահանգում, Կուբանի շրջանում և Թիֆլիս քաղաքում՝ մայիսի 26-ին:

ՄՕՍԿՎԱ, 8 մայիսի: Միապետական կուսակցութեան ժողովը հեռագիր է ուղարկել Կայսրին, խնդրելով չը տալ ամնիստիա: Վճռված է նաև հեռագրել Պետական Խորհրդի այն փոքրամասնութեան, որի ուղերձը մերժվեց: Մօսկվայում պատրաստում են մի ուղերձ, որ պէտք է ուղարկվի Պետական Խորհրդի անդամ Սամարինին, ռուսական շահերը պաշտպանելու համար:

ՄԻՆՍԿ: (Նահանգական): Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը փակվեց, չը քննելով հերթական հարցերը, որովհետև չը կամեցաւ ռուսերէն լեզուով կատարել գործավարութիւնը, ինչպէս պահանջում է վերջերս հաստատված Պետական Խորհրդի վճիռը, որի համաձայն Արևմտեան նահանգների մասնաւոր ընկերութիւնները պարտաւոր են գործածել ռուսերէն լեզուն: Որոշվեց դիմել Դումային—Մինսկի կողմից ուղարկված պատգամաւորների միջոցով, և խնդրել որ օրէնսդրական ճանապարհով վճռվի տեղական լեզուների ազատ գործածելու հարցը:

ՊԱՐԻԶ: Սահմ.-ռամկավար կուսակցութեան անդամները հեռագրով «Թան» լրագրին մի յայտարարութիւն են ուղարկել, որի մէջ բողոքում են նրա գահական ճառի առիթով արած գնահատման դէմ, ցոյց տալով որ իրանք անդամները աշխատում են խուսափել կօնֆլիկտից: Նրանց արած պահանջների ընդար-

ԿԱԼԻՇ: Այսօր ռմբերից վիրաւորվեց զօրքի հրամանատար կոմս Կելլեր:

ԼՕՆԴՕՆ: «Ինվինգ Պօստը» գրում է. «Ռուսաստանի համաձայնութեան բոլոր նախագծերի համաձայն, որոնց հետ մենք բախտ ունեցանք ծանօթանալ, Մեծ Բրիտանիան պէտք է ընդ առաջ երնի Ռուսաստանի յայտնի ցանկութիւններին, որ վերաբերում են վերջինիս տերրիտօրիալ ազդեցութեան ընդարձակման. բայց այդ նախագծերում պարզ չէ, թէ ինչ կերպ արդեօք նա այդ կարող է անել, որպէս զի ապահովէ խաղաղ յարաբերութիւնները Ռուսաստանի և Մեծ Բրիտանիայի միջև: Ոչ մի համաձայնութիւն հարկաւոր չէ. հարկաւոր է միայն, որ Ռուսաստանը յետ կենայ ամեն ուղղութեամբ իր սահմանները ընդարձակելու ձգտումից, ուր ընդարձակելը կարելի է միայն յօգուտ Մեծ Բրիտանիայի իրաւունքների և բրիտանական ազդեցութեան»:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մայիսի: Այսօր Պետերգօֆում Կայսրին ներկայացաւ եւրօպական պետական կազմերը ուսումնասիրելու նպատակով ճանապարհորդող չինական միսիան: Մամուլի գործերին վերաբերեալ գլխաւոր վարչութիւնը միջնորդել է պատասխանատուութեան ենթարկել «Дѣло Народа»-ի խմբագիր Ուլյանովին և «Волна»-ի՝ Շիրեաեվային:

ԲԱԳՈՒ, 8 մայիսի: Կադէտների կուսակցութիւնը հրաժարվել է յետագայ ընտրութիւններին մասնակցել, որի մասին տեղեկացրել է կենտրօնական կօմիտէտին:

Սպանված Եակօվլէվի դիակը Ալեքսանդրօվսկի տաճար բերելու առիթով արած միջնորդութիւնը չէ յարգվել գեներալ-նահանգապետի կողմից, որ պատճառաբանել է, թէ մի գուցէ ցոյց տեղի ունենայ:

ՊՕԼՏԱՎԱ, 8 մայիսի: Ներքին գործերի մինիստրութեան հրահանգի համաձայն զէմստվօն հրաժարվում է նպաստ տալ պահեստի զինուորներին: Վերջիններիս մէջ յուզմունք է նկատվում: Նահանգապետը շարունակ ստանում է բազմաթիւ խնդրագրեր վերադարձած զինուորներից, որոնք նպաստներ են խնդրում իրանց քայքայված տնտեսութիւնը բարելաւելու համար:

ձակութիւնը բացատրվում է անհրաժեշտութեամբ, համաձայն ժողովրդի ցանկութեան՝ ոչ մի հարց բաց չը թողնել. «Թանը» մի առաջնորդող յօդուածով պատասխանում է բողոքին, յայտնելով, որ լրագիրը միշտ կողմնակից է եղել ռուսաց կեանքում ընդարձակ բարենորոգումների անհրաժեշտութեան, բայց և այնպէս մնում է առաջվայ կարծիքում, որ Դուման սխալ գործեց գահական ճառին որպէս պատասխան աւելի քան ընդարձակ պահանջներ դնելով: Ժողովրդի ժողովը—շարունակում է «Թանը», չը պէտք է իր գործողութիւնները ենթարկէ ռամկավարական հրապուրանքներին, այլ պէտք է ընդդիմադրէ ամբոխի մոլորութիւններին:

ԼՕՆԴՕՆ: Տօկիօից հաղորդում են, թէ այն լուրը՝ որ իբր Ռուսաստանը Կորէայի առիթով բանակցութիւններ է սկսել Եապօնիայի հետ,—սխալ է: Շաբաթ օրը, Գաւրաշին պաշտօնապէս նշանակված է արտաքին գործերի մինիստր:

9 մայիսի

ՊԱՐԻԶ, 8 մայիսի: Այսօրվա վերաքուէարկութեան ժամանակ ընտրվել են 148 վիճակներում մէկ հակասօցիալիստ, 3 պահպանողական, 1 նացիօնալիստ, 24 ձախակողմեան հանրապետականներ, 7 առաջադիմականներ, 28 արմատականներ, 55 արմատական—սօցիալիստներ, 22 միացեալ-սօցիալիստներ: Գէվեգանում ցոյցարարների ամբոխը—Թշնամաբար տրամադրված ընտրված պատգամաւոր Պատրայի դէմ, կոտրեց ոստիկանական դարբասը և աշխատեց ներս մտնել: Դատախազը և կօմիսարը եռանդով աշխատեցին հանգստացնել ամբոխին: Ոստիկանապետը հրամայեց ժանդարմներին լցնել ատրճանակները: Ժանդարմները ստիպված եղան արձակել:

ԼՕՏԷՆ, (Սիննշարտրէ): Մօնկօտուրի գրասենեակում ցերեկով պայթում առաջացաւ. 7 հոգի վիրաւորված են ծանր, մի քանիսների ոտքերը կտրտված են, իսկ վիրաւորվածները շատ են:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Թուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. ատամ. ներքին և նեարդային:
Մ. Գ. ԱԻՆՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վիրաբուժութիւն:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.
Ի. Կ. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—1—2 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութիւն:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Գ ԱՐԵՆՑ—5—6 ժ. ներքին հիւանդ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց և ծաղկահատ.
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի: Համաճարակի (կօմպլիկացիա) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
մշտական մահճակալներով:
Ելիզավետինսկայա փողոց, 101, տելեֆոն 1026
Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր:
Մ. Գ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆՑ 1—2 ժ.—միզասեռական, կաշուի և սիֆիլիս:
Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆՑ 11—12 ժ.—ջղային, ներքին [illegible]
[illegible]
55—100

ԲԺԻՇԿ
Լևոն Օհանջանեան
[illegible]
144—300

ԲԺԻՇԿ Ա. ՄԻՔՈՒԹԵԱՆ
[illegible]
86—100

ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ
Մ. Պ. ՋԱԽԻԲԵԿԵԱՆ
[illegible]
20—50

ՍՈՒՍ ԱՄԱՆ ԵՒ ՀԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
[illegible]
ԲԺՇԿՈՒՀԻ ԱՒ. ԲԱԲԱՑԵԱՆՑ
(չ.) 3—6

ԱՏԱՄՆԵՐ
արհեստական, մաքրել, պլոմբ անել, բժշկել և այլն: Դր. Մատ. Իօխվէդ. Միխայլօվ, 90. գերմանական եկեղեցու դիմաց: Երկաթուղային ծառայողներին, ուսանողներին և չքաւորներին զիջումով: (կ.չ.ու.) 8—15

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Մասնագէտ ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների: Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առաւ. և 5—6 երեկ.
Միխայլօվսկի պր. տ. Ճավճանիձէի № 36.
(կ.չ.ու.) 11—50

Գանձակի նախկին
„ՑԵՆՏՐԱԼ“
հիւրանոցը վերջին հայ-Թուրքական ընդհարումների պատճառով ՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼ է իր բոլոր փառաւոր կահ-կարասիքով Թ ի ֆ լ ի ս, Պուշկինսկայա փողոցը, նոյն
„ՑԵՆՏՐԱԼ“
մակագրութեամբ. հիւրանոցի տէրը հրաւիրում է յաճախորդների ուշադրութիւնը՝ տալով գահաւորված մաքուր սենեակներ իր բոլոր յարմարութիւններով. սենեակների գները 80 կոպէկից մինչև 2 րուբլի:
Ալէքսանդր Յարութիւնեանց
(կ.հ.) 3—100

Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցու հոգաբարձութիւնը որոնում է Գայիանեան օրիորդաց ուսումնարանի համար
ՄԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ,
որը պէտք է բաղկացած լինի 6—7 սենեակներից. բնակարանը լինի IV կամ V քաղաքամասերում: Առաջարկութիւններով դիմել հետեւեալ հասցէով՝ Վօզնեսենսկի փողոց, № 10, երգուեալ հաւատարմատար պ. Ա. Քալանթարեանին:
1—5

ARMENIA
Այս ամսաթերթը, որ անգլիերէն լեզուով Ամերիկայի մէջ միակ պարբերականն է՝ Հայկական դատին ծառայող՝ Թեւակոխեց իր երկրորդ տարին: Ամէն գիտակից հայու պարտքն է բաժանորդագրուիլ անոր և նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերել զայն: Տարեկան բաժանորդագինն է միայն մէկ տոլար: Հասցէ.—Editor Armenia, P. O. Bgx 2285 Boston Mass U. S. A.
2—3

ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃ
Հինգշաբթի, մայիսի 11-ին
Գ. ԽԱԺԱԿ
կը կարդայ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Հայերէն լեզուով
«Կառավարութեան ձեւերը Արեւմտեան Եւրօպայում»:
Սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 11-ին:
Տոմսակների գները մատչելի են:
Տոմսակները ծախվում են ժողովարանի շվեյցարի մօտ:
(չ. հ.) 1—2

ՄԻ հայ ՏԻԿԻՆ և ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ կամենում են դասեր ունենալ հայոց լեզուից ամարանոցում: Կարող են լինել և ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻՆԵՐ: Հարցնել Պասկեվիչա № 13, Սրբութեանի ուսումնարանում առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 2-ը: (չ.կ.) 3—3

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատարը յայտարարում է ի գիտութիւն ընդհանուրի հետեւեալը:

I) Պետական Դումայի անդամի ընտրողների ընտրութիւնները, որ նշանակված են մայիսի 10-ին առաւօտեան 9 ժամից մինչև երեկոյեան 9 ժամը, տեղի կունենան հետեւեալ տեղերում. 1-ին ոստիկանական մասում—եղբ. Նիկիտինների ցիրկի շինութեան մէջ. 2-ում նախկին «Ռօսիա» հիւրանոցում, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ. 3-ում Պուշկինեան գրադարանում Ալեքսանդրեան այգում. 4-ում Դումայի դահլիճում և 5-ում Արհեստաւորաց դպրոցում Եկզարխեսկայա հրապարակի վրա. 6-ում Խարփուխի Պուշկինեան դպրոցում, 7-ում Վարշամօվի Թատրօնում Կախետինսկայա փողոցի վրա. 8-ում Աւլաբարեան դպրոցում. 9-ում Թիֆլիսի ժողովարանի ամառային շինութեան մէջ. 10-ում Զուբալօվի ժողովրդական տան մէջ Կիրօչնայա փողոցի վրա:

II) Իւրաքանչիւր քաղաքամասում ընտրութիւններ կատարելու համար կազմակերպված են առանձին ընտրողական կօմիսիաներ, որոնց նախագահներ նշանակել եմ ես հետեւեալ անձանց. 1-ին քաղաքամասում Իպպօլիտ Իվանօվիչ Պլամէնեվսկի. 2-ում Իվան Եվդօկիմօվիչ Գամկրէլիձէ. 3-ում Պարֆէն Ալեքսանդրօվիչ Գօտուա. 4-ում Ալեքսանդր Պավլօվիչ Բախմէտեվ. 5-ում Մատվէյ Օսիպօվիչ Գրուզենբերգ. 6-ում Բաշիր-բեգ Ախունդօվ. 7-ում Սերգէյ Զուրաբօվիչ Միրզօև. 8-ում Արշակ Սերգէևիչ Բաբօվ. 9-ում Վասիլի Ալեքսանդրօվիչ Սուլխանօվ. 10-ում Միխայիլ Վիկտօրօվիչ Լունկևիչ:

III) Ընտրողներին զանազան բացատրութիւններ և տեղեկութիւններ տալու համար այսօր, մայիսի 9-ին, առաւօտեան 10 ժամից մինչև ցերեկվայ 4 ժամը նշանակված են ընտրողական կօմիսիայի անդամների հերթապահութիւններ վերոյիշեալ տեղերում, ուր նշանակված են ընտրութիւններ քաղաքամասերում բաց են 1-ին քաղաքամասից, որի համար տեղեկութիւններ կը տրվեն [illegible]

IV) [illegible]

2—2

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

[illegible]

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւն

[illegible]

ՊԱՐՏԱՄՈՒՐՆԵՐԻ ԱՌԱՋԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

[illegible]

(10, 16, 20) 1—3

Թիֆլիսի Առեւտրական Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւն

[illegible]

ՊԱՐՏԱՄՈՒՐՆԵՐԻ ԱՌԱՋԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

[illegible]

3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԱՐՏԱՇԵՍԵԱՆԻ ՏՊԱԳՐՎԱԾ 98 ԳՈՐԾԸ
„ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“
[illegible]
Գինն է 5 րուբլի [illegible]
Հաս. Тифлисъ Вельяминовская № 24, Вардану Варданяну.
10—10